

ХМЕЛЬНИЦЬКА ОБЛАСНА РАДА
ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ УПРАВЛІННЯ ТА ПРАВА
ІМЕНІ ЛЕОНІДА ЮЗЬКОВА

ФАКУЛЬТЕТ УПРАВЛІННЯ ТА ЕКОНОМІКИ

Кафедра публічного управління та адміністрування

БАКАЛАВРСЬКА РОБОТА

на тему: *«Шляхи удосконалення системи запобігання корупції в
Україні»*

Виконала: студентка
4 курсу за спеціальністю
281 Публічне управління та
адміністрування
денної форми навчання
Ольга КАРПАНАСЮК

Керівник: доцент кафедри
публічного управління та
адміністрування
кандидат економічних наук
доцент
Людмила ВАГАНОВА

Рецензент: доцент кафедри
публічного управління та
адміністрування
кандидат економічних наук
Тетяна ТЕРЕЩЕНКО

АНОТАЦІЯ

Карпанасюк О.С. Шляхи удосконалення системи запобігання корупції в Україні. - Рукопис.

Бакалаврська робота за спеціальністю 281 Публічне управління та адміністрування. Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова. Хмельницький, 2022.

У бакалаврській роботі наведено вирішення актуального наукового завдання, що полягає у дослідженні теоретико-методичних засад системи запобігання корупції, дослідження стану антикорупційної політики України в органах державної влади, визначення напрямів удосконалення системи запобігання корупції в Україні.

У роботі здійснено характеристику поняття «корупція», охарактеризовано її види та форми, досліджено основні засади антикорупційної політики в Україні; розглянуто систему антикорупційних органів України, досліджено стан та динаміку основних показників корупції та її сприйняття в Україні.

Також досліджено зарубіжний антикорупційний досвід, процеси антикорупційного навчання, визначено роль громадськості у заходах із запобігання та протидії корупції як важливих напрямів удосконалення системи запобігання корупції в Україні.

Ключові слова: корупція, види і форми корупції, антикорупційні заходи, Національного агентство з питань запобігання корупції, антикорупційне система, зарубіжний антикорупційний досвід, індекс сприйняття корупції.

ANNOTATION

Karpanasyuk O.S. Ways to improve the system of preventing corruption in Ukraine.-Manuscript.

Bachelor's degree in 281 Public Administration. Leonid Yuzkov Khmelnytsky University of Management and Law. Khmelnytsky, 2022.

The bachelor's thesis solves a topical scientific problem, which is to study the theoretical and methodological foundations of the anti-corruption system, study the state of anti-corruption policy of Ukraine in public authorities, identify areas for improvement of the anti-corruption system in Ukraine.

The paper describes the concept of "corruption", describes its types and forms, explores the basic principles of anti-corruption policy in Ukraine; the system of anti-corruption bodies of Ukraine is considered, the state and dynamics of the main indicators of corruption and its perception in Ukraine are studied.

Foreign anti-corruption experience, anti-corruption training processes, and the role of the public in measures to prevent and combat corruption as important areas for improving the anti-corruption system in Ukraine were also studied.

Key words: corruption, types and forms of corruption, anti-corruption measures, National Agency for Prevention of Corruption, anti-corruption system, foreign anti-corruption experience, corruption perception index.

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ.....	5
ВСТУП	6
РОЗДІЛ 1 АНАЛІЗ ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНИХ ЗАСАД СИСТЕМИ ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ.....	10
1.1. Аналіз теоретичних підходів до визначення поняття «корупція».....	10
1.2 Види і форми корупції.....	17
1.3. Основні засади антикорупційної політики в Україні.....	20
РОЗДІЛ 2 ДОСЛІДЖЕННЯ СТАНУ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ В ОРГАНАХ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ.....	24
2.1 Система антикорупційних органів України	24
2.2 Стан та динаміка основних показників корупції та її сприйняття в Україні.....	26
2.3. Аналіз імплементації антикорупційних заходів у Хмельницькій районній державній адміністрації	30
РОЗДІЛ 3 НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ В УКРАЇНІ.....	36
3.1. Основні аспекти використання зарубіжного досвіду в системі запобігання корупції	36
3.2. Антикорупційне навчання посадових осіб та участь громадськості у заходах із запобігання та протидії корупції	44
ВИСНОВКИ.....	Ошибка! Закладка не определена.
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	52
ДОДАТКИ.....	58

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

GRECO - Рекомендації Групи держав проти корупції

АК система - Антикорупційна система

ЗУ – Закон України

ВКЛ - Велике князівство Литовське

ЄДДР - Єдиний державний демографічний реєстр

ЗУ - Закон України

КК - Кримінальний кодекс

КПК -Кримінальний процесуальний кодекс

КСУ - Конституційний Суд України

НАБУ- Національне антикорупційне бюро України

НАЗК - Національне агентство з питань запобігання корупції

ООН - Організації Об'єднаних Націй

САП - Спеціалізована антикорупційна прокуратура

УЗС - унікальний номер запису

ХРДА –Хмеельницька района державна адміністрація

ВСТУП

Актуальність теми. Запобігання та протидія корупції – тема, яка завжди залишатиметься актуальною не лише в Україні, але й в багатьох інших країнах світу. Задля прирівнення антикорупційного законодавства до Європейських стандартів, за рекомендаціями світової спільноти Україною в 2014 році було прийнято цілий ряд нормативно-правових актів, які були спрямовані саме на протидію корупції. Хоча подібні нормативно-правові акти з питань запобігання корупції уже давно регламентують антикорупційні відносини у країнах Європи, для України імплементація цих норм стало майже нововведенням, що лягло у основу розробленої антикорупційна стратегія та змін до вже існуючих кодексів та нормативних актів.

На сьогодні немає жодної країни, що подолала корупцію повністю. Жодна із соціально-політичних і економічних систем не мала, не має і не може мати повного імунітету до такого явища як корупція. Корупція може існувати тривалий час навіть у розвинутих демократичних країнах та у відкритих ринкових економіках. Відмінність цих країн полягає саме в її обсягах, характері корупційних проявів, впливі на економічні, соціальні, політичні, правові та інші процеси. Корупція в Україні, за статистикою, досягає досить високих показників - 130 зі 180 країн в списку найкорумпованих країн світу, поряд з африканськими країнами, такі як Іран, Гамбія, Сьера Леон. Проаналізувавши ці показники можна дійти висновку, що національне антикорупційне законодавство є недієвим способом задля врегулювання корупції.

Актуальність даного дослідження полягає у вивченні явища корупції та перспективи її подолання шляхом модернізації діяльності антикорупційних органів, надання їм незалежності, можливості перейняття позитивного закордонного досвіду в сфері боротьби з корупцією та ліквідації прогалин законодавстві шляхом імплементації антикорупційних норм іноземних країн у національне законодавство.

Проблеми протидії корупції та шляхи удосконалення системи запобігання корупції стали темами дисертаційних досліджень таких науковців як С.І. Friedrich [2], А.Л. Баланда [3], А.Л. Бачинська [4], Є.В. Вдовиченко [6], Ю. В. Баскакова, В. М. Гаврилюк, П. В. Качанова, Г. О. Усатий [8], С.Т. Гончарук [10], В. П. Беглиця [12], С.А. Задорожний [13, 14], М.І. Камлик [16, 27], Є.В. Невмержицький [17, 34]. Проте питання адміністративно-правового статусу суб'єктів запобігання корупції ще недостатньо опрацьоване та вимагає чергового вивчення та аналізу.

Метою бакалаврської роботи є науково-теоретичне обґрунтування системи запобігання корупції, дослідження стану антикорупційної політики України в органах державної влади, визначення напрямів удосконалення системи запобігання корупції в Україні. Досягнення мети обумовлює реалізацію наступних завдань:

- проаналізувати теоретичні підходи до визначення поняття «корупція»;
- охарактеризувати види і форми корупції;
- дослідити основні засади антикорупційної політики в Україні;
- розглянути систему антикорупційних органів України;
- дослідити стан та динаміку основних показників корупції та її сприйняття в Україні;
- провести аналіз імплементації антикорупційних заходів у Хмельницькій районній державній адміністрації;
- окреслити основні аспекти використання зарубіжного досвіду в системі запобігання корупції;
- обґрунтувати запровадження антикорупційного навчання посадових осіб та участь громадськості у заходах із запобігання та протидії корупції як важливий напрям удосконалення системи запобігання корупції в Україні.

Об'єкт дослідження суспільні відносини, що виникають в процесі правового регулювання діяльності суб'єктів запобігання корупції в Україні.

Предметом дослідження є антикорупційні заходи в діяльності Хмельницької районної державної адміністрації.

Методи дослідження. Для реалізації мети та завдань дослідження використовувалася сукупність загальнонаукових, дослідницьких та спеціальних методів сучасної науки, а саме: - формальної логіки (аналіз, синтез, дедукція, індукція, абстракція, гіпотеза та аналогія) - у всіх розділах та надав можливість детальніше усвідомити зміст поставлених завдань; - історичний – для вивчення підходу до виникнення корупції (підрозділ 1.3); - структурно-функціонального аналізу – для вивчення нормативно-правових основ запобігання корупції (підрозділ 1.2); - аналізу та синтезу – для дослідження новостворених антикорупційних органів; - синтетичний метод – для дослідження та узагальнення заходів запобігання та протидії з корупцією; 4 - порівняльний – для дослідження зарубіжного досвіду боротьби з корупцією (розділ 3); - герменевтичний – для пізнання текстів наукових статей, навчальних підручників, монографій, а також нормативно-правових актів (розділ 1, 2, 3); - правового прогнозування та інші.

Практична значущість: У бакалаврській роботі розкриваються основні засади антикорупційної політики в Україні, висвітлюється сучасних стан та динаміка основних показників корупції та її сприйняття в Україні; пропонуються напрями удосконалення системи запобігання корупції в частині проведення антикорупційного навчання посадових осіб та участі громадськості у заходах протидії корупції в Хмельницькій районній державній адміністрації.

Результати, одержані внаслідок дослідження можуть використовуватись в практичній діяльності органів місцевого самоврядування, органів виконавчої влади та структурних підрозділів, які відповідають за впровадження антикорупційних заходів.

Апробація результатів дослідження. За результатами виконання бакалаврської роботи опубліковано:

1. Карпанасюк О. Ваганова Л. Виникнення та розвиток корупції, система запобігання корупції. INNOVATIONS AND PROSPECTS OF WORLD SCIENCE. 2022. 28-30 April 2022. С. 647. URL: <https://sci-conf.com.ua/wp-content/uploads/2022/04/INNOVATIONS-AND-PROSPECTS-OF-WORLD-SCIENCE-28-30.04.22.pdf>.
2. Юричина І.А., Карпанасюк О.С. Окремі питання щодо діяльності Національного антикорупційного бюро України під час боротьби з корупцією. «Актуальні проблеми запобігання та протидії корупції»: зб. тез І Всеукр. науково-практичної конференції. м. Хмельницький, 28 жовтня 2021 р. С. 139-141.

РОЗДІЛ 1 АНАЛІЗ ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНИХ ЗАСАД СИСТЕМИ ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ

1.1. Аналіз теоретичних підходів до визначення поняття «корупція»

Перша можлива згадка про корупцію датується III століттям до н. е. Так у «Присязі громадянина Херсонеса» згадується поняття «хабар», та закарбовується у письмовій формі спроба врегулювати відносини, які зараз у сучасній Україні називають «корупція». А саме детально прописується, що дозволена поведінка для громадянина, визначено коло заборонених дій, як, наприклад: «Не дам і не прийму дару на шкоду міста і співгромадян» [12].

Зазначена знахідка дає розуміння того, що корупція є явищем зовсім не новим. Проте, оскільки система органів управління державою була мінімальна, а, подекуди, управління здійснювалося одноосібно, то і масштаб корупції як способу отримати вигоду був мінімальний.

Існує думка, що саме у ті патріархальні часи було сформовано ідеологію корупції, яка існує і до тепер. Мова іде про чиновників, які, на той момент, відкрито і без жодних побоювань, бо це їм прописував мало не закон, жили за рахунок коштів, що виплачувалися з казни, а й за кошти осіб, що були довірені їм.

Князь Ярослав Мудрий у своєму нормативному акті «Руська правда» робить спроби регулювати відносини хабарництва. У законі «Руська правда», якої б тяжкості злочин не був, він карався штрафом, в той час це називали оплата «вири», лишень сума могла відрізнятись від тяжкості скоєного. Віра віддавалася постраждалій стороні і в казну. В той час існували чиновники (вірники), обов'язком яких був збір «вири». Та дуже скоро на принципах вже беззмінного «годування» почала вибудовуватись вся чиновницька вертикаль. Але на території України ця модель не встигла укоренитись.

Вслід навали Батия і періоду ординського панування наші землі розкололись між Великим князівством Литовським (далі- ВКЛ) і Польщею, де державне формування ґрунтувалось на трішки інших принципах. На

Московських землях, "годування" розквітло і стало джерелом існування державного механізму. Під час польського панування і ВКЛ, а згодом Речі Посполитої влада короля / великого князя і, відповідним чином, представників їх чиновників ніколи не була цілковитою. До того ж, практично всі міста і містечка, де і протікали громадське, економічне та політичне життя, мали Магдебурзьке право. Мешканці «магдебурзьких» містечок, були звільнені від феодалних повинностей, від суду і влади воєвод, старост та інших державних чиновників. Натомість був сформований виборний орган самоврядування – магістрат [18].

Магістратських чиновників характеризувалися поведінкою, за яку можна було б притягнути до відповідальності за сучасними нормами закону. Однак, громадський контроль, зокрема релігійних громад, не давав корупціонерам-магістратам набирати обертів. Церква мала значні важелі: навіть магнатам диктувались права і це робили католицькі єпископи, а от містечковий магістрат міг «побудувати» східці корупції одним рухом брови.

Крім того, люстраційні заходи інколи носили досить жорстокий характер. Попри те, номативно-правове регулювання було не достатнє, громадський осуд був для любителів вигоди згубним. Така доля, до прикладу, спіткала київського корупціонера-війта Федора Ходики-Кобізеви́ча, якого у 1625-му році утопили у Дніпрі.

До кінця XVI ст хабарництво продовжувало розквітати: вельможі брали, крали і ділили матеріальні блага. Симон Будний у своєму «Катехизисі» прописує можливий спосіб викорінення яквища корупції. На його думку, варто було застосувати правило трьох попереджень. Для початку, присомити любителям отримати вигоду, вказавши, що така поведінка є неприйнятною і осудною. Якщо ж чиновник і далі намагався нажитися, попри попередження, йому всерівно треба «пожурити». Після третього попередження необхідно припинити покликатися до совісті корупціонера і надіятись тільки на покарання чиновника Божою карою.

Наявність такого способу протидії корупції не те, що викликає сумніви в його ефективності, але й зводить можливість викорінення корупції на нівець. У сучасній Україні надія на кару Божу щодо корупціонерів призвела б до згубних наслідків.

На сьогодні Україна пройшла тривалий і складний історичний шлях, в якому було балансування між кризами і нетривалими періодами відносної стабільності, що і породило безліч соціальних проблем: майнова нерівність, зростання злочинності, корупції [17].

Врахувавши історичний, економічний, законодавчий розвиток України, можна дійти висновку, що припинення розквіту корупції, а в подальшому сприяння її викоріненню можливе за певних умов. По-перше, варто сприяти розвитку самосвідомості, в тому числі і правової, розвивати рівень соціальної культури громадян, що можна пропрацювати через різного виду соціальну взаємодію з населенням: через масові флешмоби, семінари, дебати, круглі столи, зустрічі з спеціалістами, семінарами, навчаннями тощо. По-друге, потребує удосконалення нормативно-правова база, що можливо зробити шляхом імплементації закордонного досвіду антикорупційного законодавства, розширення списку антикорупційних діянь. По-третє, дуже важливо підвищити кримінальну відповідальність за всинення корупційних діянь.

Надзвичайно вагомим є визначення дефініції терміну «корупція», що лягає в основу кваліфікації тих чи інших дій осіб як неправомірних. Таким чином видається доречним категоріально дослідити явище корупції з погляду теоретичного, політичного, економічного та соціологічного аспектів та встановити сутність явища.

Спершу було б доцільно висвітлити етимологічне важливість терміна «корупція», що таким чином до Великого тлумачного словника української мови прописано, як застосування посадовою особою свого службового становища з метою особистого збагачення; підкупність, продажність урядовців і громадських діячів [6].

Проте Юридична енциклопедія терміна «корупція» (лат. corruptio – псування, розбещування, підкуп) визначає важливість діяльності осіб, уповноважених на здійснення функцій держави, спрямована на протиправне використання наданих їм повноважень для одержання матеріальних благ, послуг, пільг або інших переваг [7, с. 600].

Позиції нацковців щодо змісту та сутності явища корупції, а відповідно, і складів правопорушень, прописаних у законодавстві норм, що покликані не лише визначити міру відповідальності для правопорушників, а й попередити будь-які такі діяння, досить-таки різняться. Як результат цього проявляється розбіжності щодо цілісності значення поняття «корупція». Поясненням цієї причини виступає швидкий розвиток корупційних неправомірних діянь, що майже завжди є на крок попереду регульованих нормативно антикорупційних заходів. Тобто, часто, хоча особа і вчинила дії, які є за природою корупційним злочином, проте законом або нормативно не визначено, що така поведінка є протиправною, або/та не визначена міра відповідальності за його вчинення.

Зважаючи на різнобічність і взаємозв'язок галузей, де існує потенційна загроза виникнення корупційних ризиків, а також відсутність серед вчених одноманітності сприйняття корупції, вважається доречним розібрати найбільш широковідомими підходи розуміння досліджуваного явища.

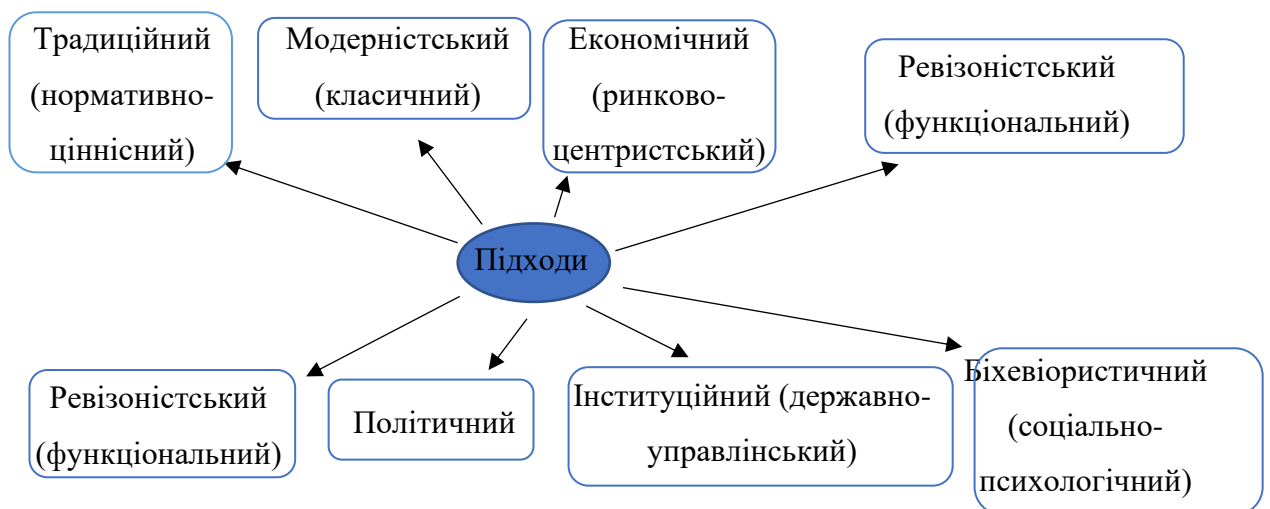

Рис. 1.1 Підходи роз'яснення поняття «корупція»

Примітка. Складено автором

Розрізняють наступні підходи щодо роз'яснення терміну «корупція»:

1. Традиційний (нормативно-ціннісний) – перше намагання роз'яснити поняття корупції. Цей підхід більше спирався на мораль та етику, ніж на норми права. Цій теорії не властива обов'язкова наявність грошової чи абиякої іншої фінансової вигоди. Вдосталь аби шкідливі наслідки були викликані зловживанням повноваженнями та цілеспрямовані на загальне благо чи суспільну користь.

Варто взяти до уваги, що такий розгляд сприйняття корупції, її окреслювали як неодмінним «супутником» політики [8, с. 482], результатом корисливо-егоїстичних мотивів [9, с. 458], суспільним злом, породженим протиріччями між представниками суспільства та держави [10, с. 303], порушеннями норм службової поведінки й етики, а також неформалізованих соціетальних норм поведінки, етики та моралі [11, с. 65].

На спричинення кривди соціуму М. Камлик акцентує, запропонувавши розуміти корупцію як діяльність державних службовців, депутатів, працівників правоохоронних і наглядових органів, суддів, посадових осіб підприємств, установ, організацій незалежно від форм власності, а також політичних і громадських діячів, яка спрямована на застосування свого статусу для незаконного особистого збагачення, своїх родичів і прибічників, одержання інших вигод і благ в противагу інтересам соціуму [12, с. 99].

Наразі доречно акцентувати увагу на загальній ваді більшості формулювань, зміст якої полягає у неповному переліку допустимих суб'єктів вчинення корупційних злочинів. Непоодинокі випадки не врахування таких суб'єктів як фізичні особи – окремі громадяни та індивіди, позбавлені жодних владних повноважень (наприклад, суб'єкти складів злочинів ст. 354, ст. 3684 , ст. 369 КК України).

2. Модерністський (класичний) – на противагу попередньому підходу, у даному випадку підкреслити потрібно спрямованість на користь, вигоду (здебільшого матеріального світу або що вимірюється у грошовому еквіваленті). Постійним залишається властивість скористатись службовим

становищем або соціальним статусу, а от зловживання спрямоване на особистий інтерес: отримання незаконних доходів [13, с. 162], незаконне прийняття / надання майнових і немайнових послуг, благ і переваг [15 с. 10], особисте збагачення [15, с. 14], підкуп загалом визначає зміст корупції [16, с. 77].

Інтернаціональна програма громадської організації Transparency International характеризує досліджуване явище, як зловживання ввіреною владою для приватної вигоди [18]. Важко примиритись з судженням вищезгаданих авторів, адже статистичні дані вказують, що не у всіх випадках отримання матеріальних благ є метою корупційних діянь. До прикладу, такі варіанти неправомірної вигоди, як працевлаштування близької особи або призначення на посаду члена родини.

3. Економічний (ринково-центристський) – порівняння корупції з тіншовим економічним ринком, де діють точні приписи поведження. Послідовники цього підходу розглядають у корупції один із варіантів реалізації економічної поведінки [19, с. 14], функціональний засіб ефективного ведення господарювання [18], реакцію суспільства на вади економічних процесів [21, с. 69], інвестування коштів у посади [23, с. 379], скупку держави, приватизацію публічної влади [24, с. 66].

Кажучи іншими словами, відповідні наділені владно-управлінськими повноваженнями особи, не лише обслуговують економіку, а є однією із її частин, що бере активну участь у загалі, отримуючи «власні дивіденди» в економіці.

4. Ревізоністський (функціональний) – підхід притаманний для суспільств, що розвиваються, коли старі правові норми не відповідають нинішнім моделям поведження. Цей підхід трішки схожий з економічним, оскільки корупція виступає засобом, що збалансовує низку дестабілізуючих факторів і чинників, викликаних стрімкими змінами [19, с. 34].

Розбіжність рис полягає не у надмірності державного регулювання суспільних відносин, а навпаки – у їх недостатності та недосконалості. Тому

видається сумнівним виправдання про доцільність існування корупції, як засобу регулювання.

5. Політичний – підхід, що розглядає корупції, як інструменту впливу на політичний процеси у державі, де відсутні/недієві демократичні інститути, режим більше схожий на авторитарний. Вчені вважають, що такий підхід характеризується: сприйняттям корупції як окремого неформального інституту, з наділеними повноваженнями та ресурсами [25, с. 169]; «патології» політики та клептократичного політичного режиму [26], основної політичної проблеми кінця ХХ – початку ХХІ ст. [27 с. 191]. В цілому цей підхід позиціонує, що без політичної волі та дієвості не може існувати ефективність щодо протидії корупції.

6. Біхевіористичний (соціально-психологічний) – підхід, що розглядає корупцію, як соціально-психологічного явище з погляду поведінкової діяльності членів соціуму. Наслідувачі цього підходу вирізняють такі своєрідні феномени, як: комплекс людських недоліків (скупість, завидющість, ледарство тощо) [28, с. 143], скривлена форма контролю особистого соціального позиціонування [29, с. 380], порушення формальних і неформальних інституційних обмежень [30, с. 186], супроводжується деморалізацією суспільства та девальвацією моральних цінностей [31, с. 73].

Одразу варто уточнити, що у разі відсутності сфери державного управління, а тому і службового становища зловживання у формі людських пороків не будуть сприйняті як прояви корупційних діянь.

7. Інституційний (державно-управлінський) – розуміння хабарництва як видозміна державно-владних відносин. Такому підходу властиві якості зміни службових повноважень на задоволення власних бажань можновладця [19, с.15], виступає ознакою ентропії державно-управлінської системи [32], спричиняє розкладання, занепаду влади та соціального управління [33, с. 192], симптому того, що в системі державного управління існують серйозні відхилення та проблеми [34, с. 15]. З огляду на правовий характер

дослідження, вважається потрібним відмітити і законодавчий підхід окреслення корупції.

Враховуючи аналіз вищезазначених позицій (підходів), Н. Кузнецова, висунув свою думку щодо розгляду терміну «корупція», зокрема не тільки як правове, а і як соціальне, економічне та моральне явище [34, с. 16]. В. Ковальов зазначає, що корупція спроможна генерувати дефіцитні стани у політиці, економіці, державному управлінні [36, с. 271]. В такому випадку, явище корупції не можливо дослідити виключно із правового погляду, оскільки за легковажного ставлення до соціальних, політичних та економічних основ існування цього явища шанси на повне та всебічне визначення суті поняття «корупція» мізерні.

Таким чином, основним нормативно-правовим актом у сфері протидії корупції є ухвалений ВРУ ЗУ «Про запобігання корупції» від 14 жовтня 2014 р..

Все ж основне поняття «корупції» варо розглядати у ЗУ «Про запобігання корупції». Підсумовуючи, хоч і існує велика кількість різноманітних підходів до поняття корупції, але усім їм притаманне спільне розуміння, що особи, які наділені владою порушують норми звдя власного збагачення або корисливих цілей. У висновку усі ці діяння впливають на всі аспекти розвитк держави та суспільного життя в цілому.

1.2 Види і форми корупції

З огляд на статистичні данні щодо рівня корупції у світі, де Україна займає 130 місце із 180 можливих, тема корупції сьогодні для нашої держави більше, ніж актуальна. Щоб забезпечити створення ефективного механізму протидії корупції, варто, пер за все, визначити, її можливі форми і види.

Так найбільш поширених видами корупції вважають наступні види:

1. «Високорівнева» корупція. Її ще називають «елітарною» або «можновладною». Такий вид корупції характерний для вищих ешелонів влади, як, до прикладу, вищі органи влади, центральні органи виконавчої влади, центральні апарати правоохоронних органів та судової гілки влади тощо. Для такого виду корупції характерним є напрацювання корупційних схем, створення корупційної мережі. Основні форми цього підходу та найбільш уразливі сфери «високорівневої» корупції висвітлені у додатку А.

2. Корупція в середніх ешелонах влади, тобто на обласному рівні. Практично рівнозначна або ж навіть чимось схожа на корупцію «елітарну». Цей вид корупції відкромлений від елітарної, оскільки характеризується значно меншими масштабами, так як можливостей для корупціонерів обласного рівня використовувати державну власність у своїх особистих цілях менша: менші фінансові потоки, менша кількість великих об'єктів державної власності, обмежені владні повноваження чиновництва. Про шкоду від корупції на обласному рівні, враховуючи кількість чиновництва, чине найбільша.

3. Корупція «низова», її ще називають корупцією дрібного чиновництва, це те явище, яке безпосередньо проводить роботу з підготовки управлінських рішень, висновків, готують або видають відповідні дозволи, інші документи, Низова корупція має свою кількісні та якісні ознаки.

Специфіка сфер її поширення полягає в такому:

1) це місцевий локальний рівень (рівень муніципальної влади), де не вирішуються питання глобального, довгострокового характеру;

2) об'єктом корупції у даному випадку є задоволення «поточних» потреб громадянина владно-політичного характеру (отримання довідки, фінансової допомоги, поставлення на облік, відкриття власної справи тощо).

Найбільш «корупційно-небезпечні» сфери дрібної корупції висвітлені у додатку Б.

4. Корупція «від злиднів». Найбільш безневинний вид корупції. Здійснюється дрібним чиновництвом не на невпинній основі, ситуативно або

коли вже склалося «зовсім скрутне матеріальне становище». Її релятивна невинність полягає у тому, що корупційні дії вчинені службовцями, які мають достатньо високий моральний рівень, відчувають любов до своєї країни, поважають свій народ [7, с.23].

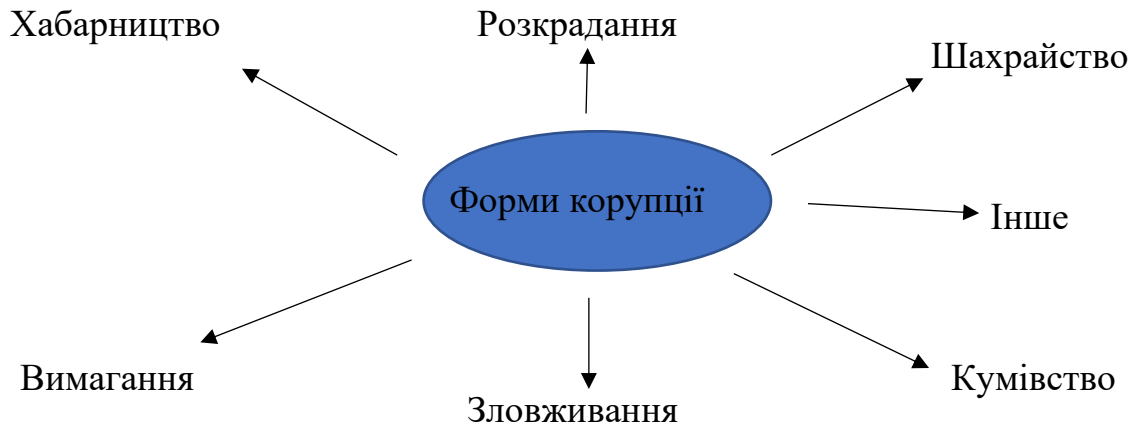

Рисунок 1.2. Форми корупції

Примітка. Складено автором за даними: [9, с. 26].

Таблиця 1.1.

Форми корупції

Хабарництво	особа отримує винагороду (хабаря) за певну роботу, послугу, виконання чи невиконання якогось діяння, також це може бути інтересах 3-ої особи, з використанням наданої їй влади чи службового становища
Розкрадання	Заволодіння умисно чужим майном для власної вигоди або на користь іншої особи із корисливих бажань з використанням посадового становища
Шахрайство	Обман, оманна особи задля отримання особистої вигоди або вигоди третьої сторони
Вимагання	примушування приватної або юридичної особи сплатити гроші або надати інші цінності в обмін на певні дії або бездіяльність
Зловживання	Це стосується державних службовців, які заради власної вигоди або ж збагачення зловживають своїми повноваженнями
Кумівство	задля збагачення та власних цілей особи передають владу або свої повноваження родичам та наблизеним особам
Інше	використання інформації, одержаної під час виконання посадових обов'язків, у корисливих чи інших особистих інтересах. Корупційні діяння можуть бути вчинені також в інших формах, у тому числі в таких, що потребують додаткового визначення законодавством

Примітка. Складено автором за даними: [9, с. 26].

Корупційні діяння також можуть бути ічинені в інших формах. За вчинення корупційних правопорушень встановлено дисциплінарна, адміністративна, цивільно-правова, а також кримінальна відповідальність.

1.3. Основні засади антикорупційної політики в Україні

Для ефективної боротьби проти корупції в Україні потрібно належне законодавче забезпечення, генерування ефективної системи державних органів, забезпечення відповідного координування формування та реалізації антикорупційної політики, заходів для запобігання корупції. Побудова саме такої інституційної системи мусить відповідати міжнародним стандартам і передовій світовій практиці.

Україна вже давно є частиною міжнародного антикорупційного руху, оскільки було ратифіковано ряд міжнародно-правових документів та імplementовано безліч норм на основі антикорупційного досвіду інших країн Європи. Те, що антикорупційний вектор є одним із найпотрібніших і невідкладних перспектив свідчить не лише наведена раніше статистика, але й суспільство у цілому.

Одним із вагомих кроків розвитку міжнародно-правового регулювання можна нахвати резолюції Генеральної Асамблеї ООН 3514(XXX) 15 грудня 1975 року. Згаданий документ спрямовує уряди країн вжити на національному рівні необхідних заходів щодо запобігання та протидії корупції, які вони вважатимуть доцільними, включаючи законодавчі.

Важливим внеском Ради Європи у боротьбі з корупцією є утворення антикорупційної організації, до основних завдань якої належить нагляд за виконанням усіх антикорупційних конвенцій Ради Європи – Групи держав проти корупції (GRECO).

До повноважень GRECO належить:

- оцінювання рівня корупції в державах-членах організації,

- виявлення недоліків у національних механізмах боротьби з корупцією,
- допомога в проведенні належних законодавчих та інституційних реформ у цій сфері,
- дотримання контролю за виконанням угод і правових документів, прийнятих Радою Європи відповідно до програми дій проти корупції.

GRECO як орган Ради Європи з антикорупційного моніторингу, зобов'язав Україну, як державу члена Ради Європи брати участь у процесі взаємної оцінки у рамках. На сьогодні історія відносин України та GRECO складається вже з кількох продуктивних етапів співпраці.

Процедура оцінювання GRECO- це процес, включає у себе збирання інформації з різних джерел, таких як запитальники, візити груп експертів GRECO до країни оцінювання для збирання додаткової інформації через зустрічі з високопосадовцями, представниками організацій, включаючи неурядові, установ, що відіграють ключову роль у країні оцінювання, та написання оцінного звіту.

У травні 2009 року на пленарному засіданні GRECO було затверджено звіт щодо виконання Україною антикорупційних рекомендацій цієї міжнародної організації, якому передували оцінний візит і відповідні консультації експертів GRECO з представниками органів державної влади. Ці рекомендації надано Україні за результатами Першого та Другого раундів оцінки. Їх було присвячено діяльності спеціалізованих органів, які займаються запобіганням корупції, питанням імунітету посадових осіб щодо кримінального переслідування, а також питанням виявлення, вилучення та конфіскації доходів та іншого майна, отриманих внаслідок корупції, запобігання корупції в системі державного управління, відповідальності юридичних осіб за корупційні злочини.

У рамках Третього раунду оцінювання України у квітні 2011 року відбувся візит експертів GRECO до України, під час якого вивчено ситуацію щодо імплементації в українське законодавство положень Кримінальної конвенції про боротьбу з корупцією та Додаткового протоколу до неї, а також висловлено низку суттєвих зауважень щодо вітчизняного кримінального законодавства, яке встановлює відповідальність за вчинення корупційних діянь.

Схожий механізм взаємної оцінки застосовується для контролю за дотриманням та імплементацією положень Конвенції ООН проти корупції.

Наша країна також тісно співпрацює задля викоренення корупції з Організацією економічного та соціального розвитку (ОЕСР) – міжнародна організація, що об'єднує 37 країн світу, більшість з яких є країнами з високим доходом громадян та високим ІРЛП і розглядаються як розвинені. За впливом ОЕСР належить до трійки провідних світових економічних установ, поряд з Міжнародним валютним фондом і Світовим банком [22].

Співробітництво між Україною та ОЕСР започатковано 1997 року підписанням КМУ та ОЕСР Угоди щодо привілеїв, імунітетів і пільг, які надає ОЕСР на території України. Угоду ратифіковано ВРУ у липні 1999 року (Закон України від 07 липня 1999 року № 850-XIV).

Хоча зазначені документи мають рекомендаційний характер, однак вони відіграли ключову роль у підготовці міжнародно-правових актів, які закріпили міжнародні стандарти запобігання та протидії корупції.

Нині Україна є учасницею низки міжнародних договорів і конвенцій, що мають обов'язковий характер.

Основний документ світового масштабу є **Конвенція ООН проти корупції** [23], прийнята на 58 сесії Генеральної Асамблеї ООН у жовтні 2003 року, у ній встановлено теоретичні основи для адаптації національного законодавства та визначила фундаментальні засади антикорупційної політики держав-учасниць цього міжнародного договору.

Положеннями статті 5 Конвенції передбачено низку базових заходів для Держав-учасниць, спрямованих на запобігання корупції.

У такий спосіб, в умовах реформування системи запобігання корупції Україна на сьогодні сформувалась законодавча база, яка цілком відповідає міжнародним стандартам, вироблених у міжнародних договорах, і практиці багатьох закордонних держав.

РОЗДІЛ 2 ДОСЛІДЖЕННЯ СТАНУ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ В ОРГАНАХ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ

2.1 Система антикорупційних органів України

Ратифікація Україною Конвенції ООН проти корупції, Цивільної конвенції про боротьбу з корупцією та Кримінальної конвенції про боротьбу розпочався етап впровадження антикорупційного законодавства та процес створення системи спеціалізованих антикорупційних органів, на яких покладалася б прокладалися б повноваження з реалізації державної антикорупційної політики.

Прийняття ЗУ «Про запобігання корупції» №49 від 14 жовтня 2014 року внесло значні зміни у антикорупційні процеси в Україні. Зокрема у систему антикорупційних органів України. Так домінуюче значення відводиться **Національному агентству з питань запобігання корупції (далі – НАЗК)**, як координаційному центру антикорупційної політики в державі та органу, на якого покладаються повноваження запобігати корупції здійсненням превентивних заходів антикорупційного характеру. НАЗК, як центральний орган виконавчої влади, що має спеціальний статус, забезпечує формування та реалізацію державної антикорупційної політики, він є відповідальним перед ВРУ та підконтрольним і підзвітним КМУ. Такі зміни у системі антикорупційних органів зумовлені прагненням України отримати безвізовий режим, оскільки обов'язкова наявність такого органу, як НАЗК, була однією з головних вимог Європейського союзу. з основних вимог Європейського союзу. Таким чином, НАЗК як орган, що регламентує антикорупційні відносини, наділений однією із особливих функцій, на відміну від інших у системі антикорупційних органів, а саме - запобігання корупційних діянь, також про діяльність НАЗК можна ознайомитись у додатку В.

Ще одним вагомим суб'єктом у сфері протидії корупції є **Національне антикорупційне бюро України**, яке функціонує відповідно до ЗУ «Про

Національне антикорупційне бюро України», прийнятого ВРУ 14 жовтня 2014 року.

Національне антикорупційне бюро України (далі – НАБУ) як центральний орган виконавчої влади, наділений спеціальним статусом, відповідальний за запобігання, виявлення, припинення, розслідування та розкриття корупційних та інших кримінальних правопорушень, віднесених до його компетенції, а також недопущення вчинення нових. Фактично діяльність НАБУ зводиться до боротьби з так званими VIP-корупціонерами - міністрами, депутатами, суддями, прокурорами, керівниками органів влади та місцевого самоврядування. Як і у випадку із створенням НАЗК, формуванню такого органу виконавчої влади як НАБУ варто завдячувати вимогам Європейського Союзу в рамках реалізації Плану дій з лібералізації візового режиму та Україною.

Згідно з даними, розміщеними на офіційному сайті НАБУ, станом на 30 вересня 2019 р. в його розробці знаходиться 752 провадження, 134 повідомлення про підозру, 398 обвинувачені особи, 224 справи, скеровані до суду та 31 вирок стосовно осіб, а це свідчить про те, що така інституція на даний час є однією із найдієвіших у сучасному законодавстві та здійснює свою діяльність відповідно до зазначених завдань [16]/

Для забезпечення неупередженої діяльності **Національного антикорупційного бюро**, контроль за слідством, що проводять детективи НАБУ, здійснюють працівники **Спеціалізованої антикорупційної прокуратури (далі -САП)**.

Законною підставою для створення та діяльності САП став ухвалений 12 лютого 2015 року ВРУ ЗУ «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення діяльності НАБУ та НАЗК» № 198-VIII, який також вніс зміни до ЗУ «Про прокуратуру», відповідно до положень якого у Генеральній прокуратурі України утворено САП.

СПА - це самостійний структурний підрозділ Генеральної прокуратури України, обов'язком якого є реалізація контролю та нагляду за додержанням

законів під час проведення оперативно-розшукової діяльності досудового розслідування НАБУ, підтримувати державне обвинувачення у відповідних провадженнях, а також представляти інтереси громадянина або держави в суді у випадках передбачених законом і пов'язаних із корупційними або пов'язаними з корупцією правопорушеннями.

До того ж існує ЗУ «Про Державне бюро розслідувань», відповідно до положень якого **Державне бюро розслідувань (далі - ДБР)**, який є центральний орган виконавчої влади, що має на меті здійснювати свою діяльність задля запобігання, виявлення, припинення, розкриття та розслідування злочинів [21].

Утворення Національного агентства України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів, є однією з вимог ЄС у рамках виконання Плану дій щодо візової лібералізації та подальшого вступу України до ЄС.

Усі вищепрописані органи складають сонвний ланцюг боротьби з корупцією та усіма її проявами. Але важливим моментом також є превенція цього явища, задля досягнення цієї мети усі антикорупційні органи, ЗМІ і громадяни мають об'єднати свої зусилля.

2.2 Стан та динаміка основних показників корупції та її сприйняття в Україні

Корупція буває різною у своїх проявах та формах поведінки. Варто розглянути та оцінити статистику та досвід громадян щодо корупції з різних кутів.

Суб'єктивне сприйняття пересічного громадянина щодо повторного зіткнень із корупцією ми виміряли за допомогою одного єдиного запитання: «Як часто Ви стикаєтеся з будь-якою формою корупції?» і у висновку ми отримали такі результати, як зазначено на рисинку 2.1.

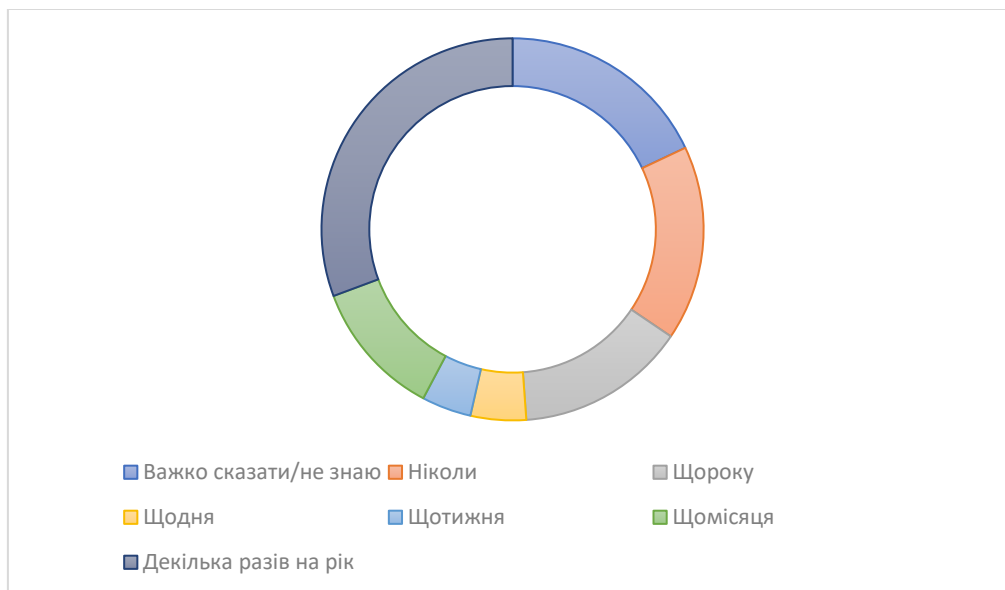

Рисунок 2.1. «Як часто Ви стикаєтеся з будь-якою формою корупції?»

З даного рисунку, можна стверджувати, що корупція знайома усім громадянам та кожний третій вказав на те, що вони стикалися з проявами корупції протягом останнього року (65,6%), причому п'ята частина (20,5%) стикається з корупцією щомісяця.

Аналізуючи динаміку сприйняття корупції в Україні, ми можемо говорити про покращення результатів порівняльних показників рівня корупції в Україні за останні 9 років, а саме зростання з 26 рівня у 2012 р. до 33 у 2020 р [22]. Відтак, впродовж 2012-2020 років спостерігається зростання даного показника на 7 балів.

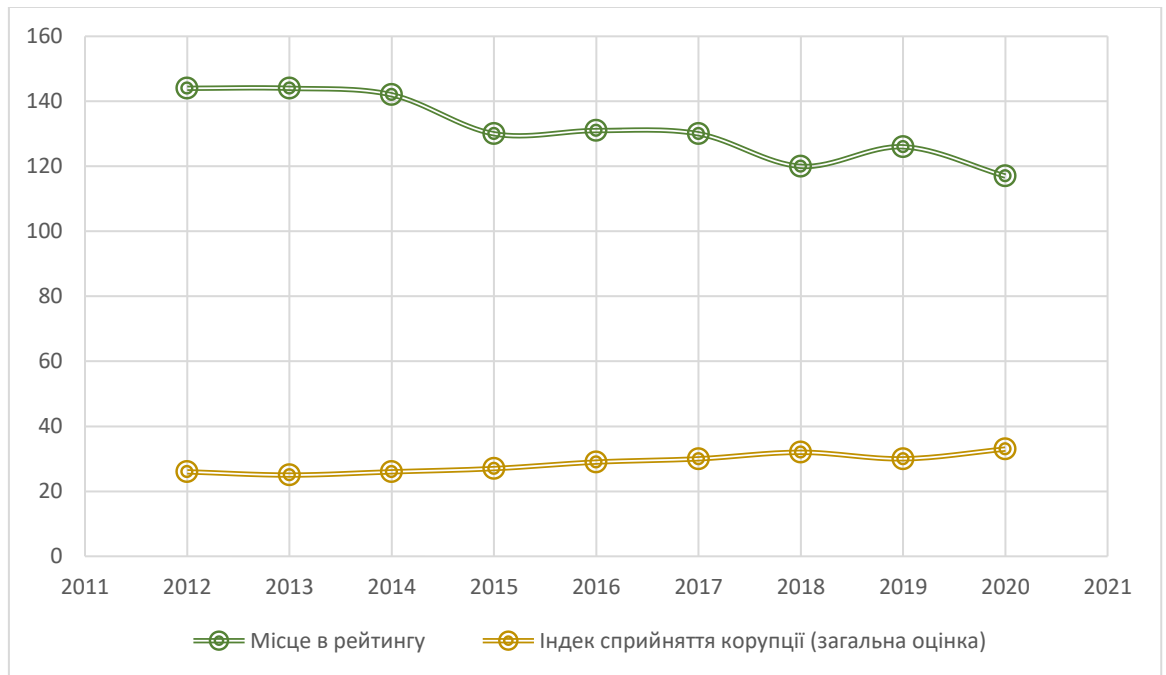

Рисунок 2.2. Динаміка індексу сприйняття корупції CPI для України за 10 років [21]

Україна у світовому рейтингу сприйняття корупції (представленого глобальною антикорупційною організацією Transparency International на основі оцінок підприємців та аналітиків) в 2012 році посідала 144 місце із 180 країн світу, вже через три роки вона опинилася на 130 місці, а в 2020 році – на 117 місці. Поряд з нами в рейтингу країни Африки та Азії — Єгипет, Есватіні [22]. Ця тенденція засвідчує покращення результатів у сфері боротьби з корупцією, проте позитивні зміни відбуваються дуже повільно. За даними Київського міжнародного інституту соціології більше 90% населення країни вважає корупцію серйозною проблемою. Проте динаміка результатів опитування за останні роки свідчить про незначне зменшення значення даного показника (таблиця 2.1.).

Таблиця 2.1. Динаміка результатів опитування

№	Запитання	Відповіді респондентів, %		
		2015 р.	2018 р.	2021 р
1	Чи вважаєте Ви корупцію серйозною проблемою у розвитку України?	94,4	93,7	93,5
2	Чи вважаєте Ви Президента України та його Офіс найбільш відповідальним за таку проблему як корупція?	60,6	63,0	55,0
3	Як ви дізнаєтесь про корупцію та корупціонерів:			
	Інтернет	4,4	12,5	15,6
	Телебачення	30,4	28,0	26,2

	Власний досвід	25,5	23,8	19,7
	Заяви та виступи представників органів влади	7,7	7,9	5,3
4	Чи може корупція бути виправданою, якщо це потрібно для вирішення важливої справи?	19,1	14,3	68,1

Складено автором на основі джерела [39]

Більшість опитувальних громадян засвідчили, що про факти виявлення корупції вони дізнаються з телебачення, але ця кількість щороку зменшується. Паралельно цьому зростає проінформованість громадян з інтернету, цей показник зріс 3,5 рази. Звертаючи увагу на інші показники, то їх показники стрімко падають. Також, варто підкреслити той факт, що соціологічне дослідження засвідчує, що більшість громадян, що мають безпосередній досвід корупції, протягом шести років суттєво зменшилася (у 2015 році такий досвід мало близько 26%, у 2018 році – 24% громадян, а в 2021 році – майже 20%). При цьому, найбільш корумпованими на думку українців є митниця, медицина, центральні органи виконавчої влади – це зазначно в додатку Ж.

Основними причинами корупції громадяни вважають використання посад для особистого збагачення. На жаль, кількість таких політиків і державних службовців, щороку зростає.

Таблиця 2.2. Динаміка опитування щодо основних причин корупції

№	Основні причини корупції	Відповіді респондентів, %		
		2015 р.	2018 р.	2021 р.
1	Бажання політиків і державних службовців використовувати посаду з метою особистого збагачення	18,1	19,7	20,1
2	Небажання у вищого керівництва країни мінімізувати корупцію	12,0	12,9	13,5
3	Корупція, як звичка суспільства вирішувати усі проблеми	9,2	11,8	11,2
4	Недостатньо контролю та моніторингу в органах влади	7,1	11,7	11,6
5	Незрозуміле та недосконале законодавство	10,4	9,8	6,8
6	Низький рівень поінформованості населення про процедури і правила в державних органах влади	7,5	8,0	6,3
7	Немає чітких процедур/правил в діяльності державних установ	4,5	6,8	6,4
8	Відсутність розуміння у громадян, що робити у випадку, коли від них вимагають хабар	-	6,7	7,6

Складено автором на основі джерела [40]

Впродовж 2015-2021 років серед наявних причин виникнення корупційних діянь найбільший ріст показника спостерігається саме в недостатньому внутрішньому контролі в органах влади результат - 1,6 разів. Все менше респондентів вважають незрозумілим та недосконалим законодавство та низький рівень поінформованості населення про процедури і правила в державних органах влади вагомими причинами корупції. Хоча варто зауважити, що хто вважав, що корупцію можна виправдати зменшився на 30%.

Зважаючи на моніторинг рівня корупції, потрібно зауважити, що корупція стала вже звичною в різних сферах суспільного життя, що призупиняє швидкому розвитку економіки, ефективному та раціональному вирішенню різних питань соціального, екологічного, земельного, будівельного та іншого характеру. Зважаючи на масштаби корупційної складової в діяльності владних структур, даний феномен є небезпечним не тільки для держави, а й для кожного громадянина, оскільки унеможливорює реалізацію конституційних прав. Для мінімізації та запобіганню корупції в Україні необхідно розробити точний план боротьби з цією проблемою, при цьому враховуючи світовий досвід, зокрема різних країн. Проте, потрібно враховувати фактори, які негативно впливають на реалізацію антикорупційної політики, а саме: політичне становище і політичний курс в країні, конфлікт інтересів різних посадовців та інституцій, неузгодженість дій в діяльності державних структур, непередбачувані ситуації в країні та у світі.

2.3. Аналіз імплементації антикорупційних заходів у Хмельницькій районній державній адміністрації

На сьогодні актуальним питанням у галузі державного управління є запобігання корупції в діяльності посадових осіб. Найбільша проблема щодо

поширення корупційних ризиків – занадто низький рівень ефективності контролюючих засобів, які використовуються для обліку доходів і втрат уповноважених осіб.

Антикорупційне декларування – це фундамент щодо протидії корупції. Антикорупційна система складається з антикорупційні органи, які спеціалізуються на законодавстві та інструментах, які існують з однією метою — дієво та результативно протидіяти корупції на всіх її рівнях. АК система в Україні була створена на основі найкращих практик та міжнародного досвіду, а також з урахуванням українських реалій.

Рисунок 2.3. Рівні Антикорупційної системи

Складено автором

Якщо розглядати конкретніше рівні АК системи, варто зауважити:

- запобігання корупції — формування політики, що означає впровадження основних комплексних правил, які мають на меті підвищити рівень відповідальності, прозорості, та її реалізації. Тут “існує” Антикорупційна стратегія, е-декларування, врегулювання конфлікту інтересів, антикорупційна експертиза, уповноважені особи, контроль за прозорим фінансуванням політичних партій, взаємодія з викривачами тощо.
- розслідування корупції — слідство що має на меті розслідувати корупційні злочини та правопорушення, які сполучені з корупцією.

- притягнення до відповідальності — кожен корупціонер, має понести своє покарання за скоєне діяння— кримінальну, адміністративну, дисциплінарну, цивільну відповідальність.

Величезний прорив антикорупційної реформи стався у 2016 року, коли було впроваджено електронне декларування. Фундаментальним завданням е-декларування є прозорість та підзвітність публічної служби. Якщо говорити іншими словами, саме за допомогою декларування, державні установи зможуть відслідкувати чи відповідає дійсності офіційний розмір доходів чиновника з його фактичним способом життя. У випадку, коли держава бачить розбіжності— вживає заходів відповідно до ситуації.

Нововведення електронної системи декларування полягала в концепції трьох “В”— відкритість, всебічність і відповідальність, висвітлено у додатку Д.

Етап подання та оприлюднення декларацій був розпочатий 01 січня 2022 року, це прописано в ЗУ «Про запобігання корупції» від 14.10.2014 р. №1700-VII. Якщо державний службовець несвоєчасно подасть декларацію, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування - це тягне за собою дисциплінарну, адміністративну або кримінальну відповідальність [4].

НАЗК весною 2020 року помітило недостовірність відомостей у деклараціях посадовців на 497 млн грн. Якби НАЗК мало повноважень зберігати, перевіряти та оприлюднювати декларації посадовців, а також доступу до усіх необхідних для перевірки Реєстрів, вони б могли побачили та відреагували на корупційність деяких державних службовців. Ці гроші потенційно могли бути повернені в бюджет України та використані на потреби суспільства, наприклад, школи та лікарні. Але тепер цього не станеться. До того ж, корупціонери отримали “зелене світло” брехати в деклараціях, адже НАЗК фактично не зможе це перевірити.

КСУ позбавило нас не лише Е-декларування. Уся антикорупційна система опинилася під загрозою. Рішення Суду поставило під питання

перевірку звітів політичних партій, що особливо важливо після виборчого процесу. Крім цього, воно припинило механізми розкриття конфлікту інтересів у посадовців, виявлення корупції на державних підприємницьких фірмах й роботу викривачів корупції. І це, на жаль, далеко не весь перелік [5].

При заповненні декларації виникає також велика кількість питань, давайте розглянемо три основні:

Декларувати "ковідну тисячу" так, чи ні?

Програма «ЄПідтримка» швидко почала свою роботу та надала 1000 грн провакцинованому громадянину. Проте ці кошти не можна зняти з картки, а лишень розрахуватись нею, як ваучером. Термін використання цих коштів 4-ри місяці, після цього вони автоматично повернуться до державного бюджету. Дехто вже скористався цими коштами ще у 2021 році, але є ще ті хто ще мають ці кошти у 2022 році. НАЗК розповідає, оскільки кошти, отримані в рамках Програми, будуть надаватись виключно в безготівковій формі, зараховуватимуться на спеціальний рахунок, не підлягатимуть оподаткуванню, то такі кошти не є доходом. Отже, їх не потрібно буде зазначати у декларації [8].

Як після змін адміністративно-територіального устрою вказувати адреси в декларації?

Багато вже розпочали заповнювати декларації. Якщо ж під час заповнення у вас виникають питання до того чи іншого блоку, то НАЗК прописує, де можна отримати відповіді на ваші питання.

Щоб заповнити декларацію правильно та швидко Ви можете скористатись додатковими сервісами, які зазначено у додатку Г.

Чи подається декларація під час воєнного стану?

З огляду на незлічені зверненнями НАЗК нагадує посадовцям — під час воєнного стану влада дозволила не подавати декларації й повідомлення про суттєві зміни в майновому стані та відкриття валютного рахунку в банку-нерезиденті. Кампанія декларування 2022 року перенесла виконання до перемоги над рашистськими окупантами. Це означає, що щорічну декларацію за 2021 рік

ви можете подати протягом трьох місяців після закінчення війни. При цьому зміщуються терміни – на сьогодні їх так само потрібно буде подати протягом 3 місяців після закінчення війни.

Але є винятки, до прикладу, якщо держслужбовець через наслідки війни не мав змоги фізично подати декларацію, в такому випадку він звільняється від кримінальної та адміністративної відповідальності через неподання чи несвоєчасне подання. Для них є можливість подати документи протягом одного місяця з дня закінчення наслідків, які унеможливили їх подання [6].

Також НАЗК надає роз'яснення, методичну щодо застосування положень та прийнятих на його виконання нормативно-правових актів [4].

Ці Роз'яснення були надані для забезпечення однакового застосування положень Закону.

У п. 7 ч. 1 ст. 46 Закону зазначаються відомості про доходи, які суб'єкт декларування або члени його сім'ї отримали упродовж звітного періоду. В умовах військового стану та збройної агресії російської федерації проти України багато суб'єктів декларування та членів їхніх сімей долучені до збору коштів, майна для потреб Української армії та(або) осіб, які постраждали внаслідок збройної агресії.

У Роз'ясненні, прописано, що отримані для таких цілей кошти не є особистим доходом суб'єкта декларування та члена його сім'ї, а натомість є проявом єдності та згуртованості Українського народу в боротьбі з рашистськими загарбниками. Такі кошти не підлягають відображенню у декларації та повідомленні.

Також під час проходження практики було проведення анкетування:

Таблиця 2.3. Анкетування

№	Питання	ТАК	НІ	Не пам'ятаю
1	Чи було проведено роз'яснювальної роботи серед державних службовців з питань дотримання вимог антикорупційного законодавства?	11	1	3
2	Чи було проведено антикорупційну експертизу проектів внутрішніх організаційно-розпорядчих та	8	1	6

	інших документів на предмет наявності положень, що містять корупційні ризики?			
3	Чи здійснюється контроль за дотримання державними службовцями виконання своїх посадових обов'язків, антикорупційного законодавства та загально-етичних норм поведінки, ввічливості у стосунках із громадянами, керівниками, колегами та підлеглими?	14	0	1
4	Чи були випадки невідкладних повідомлень у письмовій формі безпосереднього керівника про виникнення конфлікту інтересів?	1	8	6
5	Чи були вжиті передбачені антикорупційні законодавством заходи щодо запобігання, виявлення та врегулювання конфлікту інтересів?	1	0	14
6	Чи було надано керівництвом інформацію про державних службовців, які вчинили корупційне або пов'язане з корупцією правопорушення?	0	2	13
7	Чи було проведено узагальнення щодо статистики з питань запобігання та виявлення корупції 2021 році?	12	0	3
8	Чи був розроблений проект плану щодо запобігання і виявлення корупції в органах державної статистики на 2022 рік?	13	0	2

Складено автором

В результаті можна зауважити, що ХРДА плідно попрацювали у 2021 році, усі працівники ознайомлені з антикорупційним законодавством, статистикою та планом щодо запобігання корупції. До того були також проведені семінари з організаційної роботи та практичної допомоги державним службовцям при заповненні декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування.

РОЗДІЛ 3 НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ В УКРАЇНІ

3.1. Основні аспекти використання зарубіжного досвіду в системі запобігання корупції

Нинішня ситуація з корупцією як і раніше залишається однією з найбільш гострих ситуацій для міжнародного співтовариства, оскільки поширення корупції в основному становить ризик національній безпеці, але також негативно позначається на розвитку демократії і суспільного життя. У міру того як змінювалося міжнародне політичне життя, змінювалися і наші погляди на боротьбу з корупцією та її запобігання. Зараз проблема корупції вважається пріоритетною для багатьох країн.

Міжнародній спільноті відомі фактори, які роблять боротьбу з корупцією успішною, такі як відкритість уряду, її прозорість, а також прозорість процесу прийняття рішень. Механізми контролю з боку спеціальних державних органів і товариств. Свобода слова і незалежність засобів масової інформації, а також повна свобода слова також відіграють важливу роль.

Сьогодні кримінальні елементи певною мірою змінили форми і методи незаконної діяльності, все більше орієнтуючись на встановлення контролю над найбільш прибутковими сферами економічних відносин, залучаючи корумпованих чиновників у реалізацію корисливих планів, намагаючись проникнути в державні структури і лобіювати свої інтереси. Значна частина злочинних організацій має тісні міжрегіональні та міжнародні зв'язки [7, с. 38].

Безсумнівно, впровадження зарубіжного досвіду, насамперед, існуючих ефективних правових та організаційних механізмів протидії корупції, є способом мінімізації рівня корупції в Україні та корупції в країні. У сьогоднішніх реаліях, якщо існує справжній антикорупційний механізм, вивчення зарубіжних антикорупційних програм, які були перевірені не тільки

в теорії, а й на практиці, є невід'ємною частиною для поліпшення його і перспектив. Тому запозичення позитивного зарубіжного досвіду є перспективою розвитку національних механізмів боротьби з корупцією та її запобігання.

Одним з основних елементів формування та впровадження ефективної системи протидії корупції є чітка взаємодія держав, особливо правоохоронних органів, на регіональному та міжнародному рівнях, участь у заходах боротьби з цим негативним явищем, що впроваджуються в рамках Організації Об'єднаних Націй Радою Європи, Інтерполом, Міжнародним валютним фондом, Світовим банком та іншими міжнародними інституціями [27, с. 124].

У зв'язку з необхідністю реагування на загрози і проблеми, викликані корупцією, міжнародне співтовариство приступило до розробки міжнародних нормативних актів щодо запобігання корупції. Результат спільних зусиль відображений у низці міжнародних документів, основними з яких є: Конвенція ООН проти корупції, Комюніке Європейської комісії від 28 травня 2003 р. щодо комплексної політики ЄС з протидії корупції, Рамкове рішення Ради Європейського Союзу № 568 від 22 липня 2003 р. «Про боротьбу з корупцією в приватному секторі», Кримінальна конвенція про боротьбу з корупцією РЄ, Конвенція про цивільно-правову відповідальність за корупцію Ради Європи, Рекомендації Групи держав проти корупції (GRECO), Конвенція РЄ «Про відмивання, пошук, арешт та конфіскацію доходів, одержаних злочинним шляхом», Страсбурзька Конвенція про корупцію у контексті кримінального права від 27 січня 1999 р. та інші [7, с. 124-125].

Проаналізуємо досвід деяких зарубіжних країн, які досягли певного успіху у боротьбі з корупцією:

У Федеративній Республіці Німеччина боротьба з корупцією заснована на завданні знищення фінансової бази терористів, зокрема злочинних угруповань. Це досягається шляхом створення відповідної правової бази для конфіскації майна та запобігання «відмиванню» «брудних» грошей. Основним завданням уряду Німеччини в галузі протидії корупції є в результаті

законодавчих, організаційних, кадрових та інших заходів запобігання зловживанню посадовими особами посадовими обов'язками [45, с. 8].

Серед антикорупційних механізмів, впроваджених у Німеччині, - намір створити реєстр корумпованих компаній. У цьому випадку Німеччина слідує шляхом зарубіжного досвіду, зокрема ізраїльського. Суть його полягає в тому, що компанія, що міститься в такому реєстрі, позбавляється права виконувати державні замовлення і стає більш уважним об'єктом з боку правоохоронних органів. Ефективним методом боротьби з корупцією є залучення громадян, такий приклад боротьби запровадили Німеччина та Словаччина. На території Нижньої Саксонії кримінальна поліція запровадила прийом анонімних повідомлень про хабарництво від громадян. Це рішення було прийнято за результатами пілотного проекту, під час якого за чотири місяці до вищезазначеного спецпідрозділу, який складається всього з 9 працівників прокуратури та 33 поліцейських, надійшло 184 повідомлення. Карні справи було відкрито у 124 випадках, з яких 30 % стосується справ щодо корупції [32].

У Німеччині, незалежно від конкретних конкретних обов'язків, головним обов'язком державних службовців є чесне і справедливе виконання своїх обов'язків на благо суспільства в цілому. Державні службовці несуть повну особисту відповідальність за правильність своїх дій при виконанні своїх обов'язків. Після закінчення терміну повноважень державний службовець повинен зберігати в таємниці інформацію і факти про свою службу діяльність. Державні посадові особи не мають права давати свідчення або говорити в суді про факти або інформацію, що становлять таємницю їх службових обов'язків, без дозволу. Відповідний дозвіл дається особою, відповідальною за обслуговування, або особою, відповідальною за обслуговування останнього робочого місця. Інформація для преси може бути надана тільки державними посадовими особами Ради директорів або установ. Закон передбачає обов'язок державних посадових осіб оголошувати про злочинні діяння, про які стало відомо державним посадовим особам.

Збільшення попиту і обмежень, пов'язаних з державними службовцями, компенсується в Німеччині забезпеченням належного державного утримання та інших пільг, стабільністю на робочому місці і кар'єрі, а також гідним рівнем життя. У Німеччині державним службовцям потрібен попередній дозвіл високопоставленої посадової особи на зайняття посади, відмінної від посади державного службовця. Дозвіл потрібен не тільки для прийняття опікуна, догляду за хворою або немічною людиною, виконання зобов'язання щодо виконання заповіту, реалізації вільної професії, управління власним майном, діяльності, пов'язаної з освітою та дослідженнями в наукових установах і інститутах. Відповідно до закону, державні посадові особи не можуть займатися підприємницькою діяльністю безпосередньо через агентів, включаючи участь у діяльності Ради директорів, Наглядової ради або будь-якої іншої організації, компанії або будь-якої організаційно-правової форми підприємства [31, с. 111].

У Франції існує структура спеціалізованих служб, типова для багатьох західноєвропейських країн а саме: Центральну рахункову палату (лише виявляє порушення), Службу попередження корупції, Центральну дирекцію юридичної поліції, Центральну дирекцію загального інформування, Центральний офіс покарання за порушення у фінансовій сфері. Всі ці структури є державними фондами, що фінансуються з бюджету, і кожна служба працює у відведеній області. Чинне французьке законодавство включає в себе низку антикорупційних нормативних актів, що переважно стосуються економічних зловживань. Наприклад, у 1990 році був прийнятий закон, що зобов'язує кредитні установи приділяти особливу увагу капіталу, походження якого пов'язане з організованою злочинністю.

Йдеться про виявлення порушень, пов'язаних із фальсифікацією чеків та векселів, переданих на інкасацію. Законодавець закріплює право негайно припинити роботу рахунку, якщо буде доведено, що співробітник відкрив рахунок для ухилення від сплати податків. З метою захисту інтересів

товариства функції управління покладено на неурядові комерційні структури, зокрема на фінансові установи та кредитні установи.

Крім того, французьке законодавство вимагає від фінансових посередників ідентифікувати клієнтів, у тому числі випадкових осіб, і надавати інформацію про третіх осіб, яким буде здійснено грошовий переказ, а банкіри несуть відповідальність у разі надання фальшивих документів. Фінансові посередники, зокрема банки, зобов'язані інформувати спеціальну адміністративну службу про суму внесків на рахунок та операції з такими засобами у разі виникнення підозр. У цьому випадку обов'язок додержання професійної таємниці знімається. Професійні державні службовці мають право вимагати припинення таких операцій або відкласти їх здійснення до тих пір, поки не буде вирішено питання про наявність або відсутність факту правопорушення [26, с. 243].

Заслуговує на увагу всебічна регламентація відповідальності за хабарництво Кримінальним кодексом Франції. Хабарництво в законі означає нав'язування незаконного отримання, презентів, подарунків, обіцянок або інших вигод при вчиненні дії, що входить до компетенції державної посадової особи. Однак ці форми хабарництва караються таким же чином. Це карається 10 роками тюремного ув'язнення і штрафом у розмірі до одного мільйону франків.

Певний науковий і практичний інтерес - це свого роду хабар, такий як торгівля впливом. У Кримінальному кодексі Франції 1992 року сказано, що впливова угода здійснюється, коли публічна особа або навіть приватна особа прагне отримати посаду в державній установі, прибутковий бізнес або інше рішення на користь хабара шляхом зловживання суспільним становищем. Це один з ефективних механізмів боротьби з корупцією, і його впровадження в Україні матиме позитивні результати [35, с. 282].

У Франції міністри і представники включені в спеціальний офіційний список. Перш ніж вступити на посаду, всі вони повинні представити звіт про своє економічне становище і родичів - близьких і недалеких. До звіту

заноситься інформація про нерухомість, цінні папери, акції та банківські рахунки.

Ці дані ретельно перевіряються спеціальними державними комітетами. Якщо Комісія встановить, що звіт політика є неповним або не відповідає дійсності, до нього можуть бути застосовані найсуворіші санкції [35, с. 222].

Однією з найбільш ефективних систем соціально-політичних і правових елементів протидії корупції є система Італійської Республіки. Громадські та державні організації безпосередньо взаємодіють там при виконанні таких важливих завдань [12, с. 17].

В Італії під тиском громадської думки в 1993 році був прийнятий закон «про угруповання мафіозного типу». Це було включено в новий Кримінальний кодекс Італії в якості окремої норми. Він встановлює сувору відповідальність за участь у мафії та інших злочинних організаціях. «Будь - яка особа, яка є членом злочинної групи мафіозного типу, що включає понад 3 особи, засуджується до тюремного ув'язнення строком від 3 до 6 років» [35, с. 283].

Відповідно до закону, судді була надана можливість позбавляти волі не тільки тих, хто скоїв прямий злочин, а й тих, хто їх підбурював. Конституція Італії втілює політичне рішення надати Верховній Раді суддів (Парламенту суддів) виключне право заохочувати і покарання суд. Дві третини членів Ради обирають судді, одну третину - політичні партії. Крім того, Адміністративна комісія має статус суду, а Конституція передбачає адміністративний розгляд у деяких кримінальних справах.

Ефективним антикорупційним механізмом є також той факт, що судді, прокурори і слідчі вважаються представниками однієї професії і регулярно змінюються ролями. Кожна прокуратура автономна. Всі прокурори гарантують таку ж незалежність, як і судді. У країні у всіх випадках встановлено верховенство закону. Нерозслідування злочину саме по собі є злочином. Поєднання цих факторів мало важливе значення для боротьби з корупцією в Італії. Політики не змогли заблокувати суддівські розслідування [32, с. 284].

У Південній Кореї фундаментом антикорупційної політики є вертикальна модель протидії корупції. Проблема корупції тісно переплітається з існуванням тисячолітньої історії привілейованої бюрократії, яка вважається невід'ємною частиною функціонування всього корейського механізму. Також, для координації 56 антикорупційної діяльності держави функціонує спеціалізований орган - Національне антикорупційне бюро, що є центральним у боротьбі з корупцією. Історія та досвід цієї країни є прикладом прозорості в здійсненні державою своїх повноважень, а на нашу думку, особливого значення в провадженні антикорупційної політики набуває інститут громадськості, який має повноваження контролювати та брати участь у здійсненні заходів по боротьбі з корупцією.

Також варто розглянути антикорупційне законодавство Японії, адже ця країна має хороші результати в своєму антикорупційному законодавстві. До прикладу, індекс сприйняття корупції в Японії посідає 73 місце, а це в свою чергу означає 18 місце серед 175 країн, де кадрова політика вважається однією із найдієвіших засобів боротьби з корупцією. Тлумачення такого засобу полягає у застосуванні принципу метократії, це означає що лишень найталановитіша людина, незалежно яке у неї соціальне походження чи економічний статус, має посідати керівну посаду. Даний метод обумовлює, що лише гідний працівник та посадовець повинний займати високі посади та заслужувати на високий рівень матеріальної забезпеченості, який є основою престижу державних служб Японії. Важливим кроком в антикорупційній діяльності Японії є прийняття Закону «Про розкриття інформації». В ньому прописано, що кожний громадян має доступ до офіційної інформації, всіх органів державної влади. Закон передбачає, якщо доступ до інформації буде обмежений, тоді кожен має право надіслати запит до Ради контролю за розкриттям інформації, для можливості доступу до такої інформації. Також, у Японії існує загальнодоступний реєстр осіб обвинувачених у корупції або причетних до організованої злочинності, що дозволяє громадськості моніторити виконання судових рішень та слідкувати за порядком притягнення

таких осіб до відповідальності. Таку інституцію доцільною було б запозичити в українське законодавство, що в подальшому надасть можливість більш дієво боротися з корупцією.

Ізраїль - одна з країн, де немає корупції. Антикорупційна атмосфера забезпечується, зокрема, системою «конкретного дублювання моніторингу» можливих корупційних практик. Моніторинг здійснюють урядові організації і спеціальні підрозділи поліції, відомство Державного контролера, що є незалежним від міністерств і державних відомств, і громадські організації типу «Відомства за чистоту уряду». Ці організації розслідують можливі причини корупції і в разі їх виявлення інформують слідчі органи. Отримана інформація має бути оприлюднена. Дуже важливо, щоб ці організації не залежали від міністерств, де державні чиновники можуть бути замішані в корупції.

На управління боротьби з корупцією, яке входить до Адміністрації прем'єр-міністра, покладено обов'язок щодо навчання чиновників методам запобігання можливим корупційним діям і координації роботи різних внутрішніх служб з питань боротьби за чистоту державних органів. Засоби масової інформації також відіграють важливу роль. Публікація в них звинувачень у корупції зазвичай становить пряму загрозу кар'єрі політика. Слід зазначити, що в Ізраїлі корупція на нижчих рівнях влади практично відсутня завдяки значним соціальним пільгам для державних чиновників і безжалісному покаранню у випадках корупції. Тільки 5% справ про корупційні правопорушення в суді доводяться до суду, але репутація тих, хто замішаний у корупційних скандалах, вкрай небажана [24, с. 168-169].

Тому, як ми бачимо, кожна країна прагне боротися з корупцією для її подальшого зростання. Вони використовують різні підходи до визначення корупції, деякі з яких усувають корупцію і усувають причину, інші спрямовані на те, щоб викликати негативне ставлення до корупції, інші використовують

більше каральний метод для боротьби, створюють спеціальні органи для протидії корупції, саме таким шляхом і пішла наша країна.

3.2. Антикрупційне навчання посадових осіб та участь громадськості у заходах із запобігання та протидії корупції

Основою та фундаментом кожного державного службовця є антикорупційне навчання, адже саме його ефективне та результативне проведення містить в собі популяризацію правомірної поведінки, виховання правосвідомості, громадської етики, усвідомлення власної відповідальності та нетерпимість до корупції та корупціонерів в усіх проявах суспільного життя.

Після створення Національного агентства з питань запобігання корупції, яке забезпечує формування та реалізацію державної антикорупційної політики, організація та координація проведення таких навчань в антикорупційній сфері стали пріоритетами у його діяльності.

Постійна та систематична робота з навчанням, семінарами та роз'яснення основних положень антикорупційного законодавства, проведення групових тренінгів для державних службовців – це все один із ключових та ефективних методів для запобігання корупції.

Варто активно використовувати матеріали, які були розроблені Національним агентством задля забезпечення системної роботи з антикорупційного навчання серед усіх працівників державних органів і посадових осіб місцевого самоврядування і на центральному рівні, і в регіонах уповноваженим підрозділам (особам).

Задля забезпечення правової свідомості та нетерпимості до всіх проявів та ознак корупції варто постійно постійно проводити семінари та тренінги для працівників державних органів і посадових осіб місцевого самоврядування у сфері запобігання корупції. Для того щоб доцільно та структуровано провести навчання, варто спершу створити опитувальник, за результатами якої можна

сформувати програму. Додаткову інформацію, яка розроблена Національним агентством матеріали, а саме: рішення, дослідження, статистика, конфлікти інтересів, запобігання корупції) – це все можна знайти на офіційному сайті – www.nazk.gov.ua.

В результаті пройшовши переддипломну практику, можемо запропонувати ХРДА запровадити навчання у вигляді семінарів чи тренінгів змотивувавши їх фінансовими або ж нематеріальними чинниками. Це не лише покращить роботу у середині ради, а й вплине на показники держави в цілому, чкщо кожний орган запровадить в своїй структурі такі навчання.

Підводячи підсумки, після навчання кожен слухач має покращити та закріпити свої знання основних напрямів антикорупційної політики, орієнтуватись та знати основні положення, бути проінформованими про процедуру притягнення до відповідальності за корупційні правопорушення та правопорушення, пов'язані з корупцією тощо.

З корупцією можна боротися за допомогою суто репресивних заходів, включаючи виявлення, розслідування та розкриття корупційних злочинів, або за допомогою різних заходів, включаючи притягнення винних до відповідальності, або за допомогою превентивних заходів, таких як підвищення прозорості уряду, підзвітності, чесності, захисту громадян та обізнаності. Підвищувати етичні стандарти в діяльності державних службовців, проводити просвітницькі заходи з громадськістю та певними цільовими групами, виховувати молодь у дусі неприйняття корупції.

Однак жоден із цих заходів не увінчається успіхом, якщо під час реалізації цих заходів не буде суспільної підтримки. Досвід багатьох країн показує, що діяльність громадян, зацікавлених у боротьбі з корупцією, є головною передумовою для подолання корупції.

Саме тому участь громадян в антикорупційних заходах є ключем до успішної антикорупційної політики.

Для громадського обговорення на офіційному сайті публікуються законопроекти і проекти інтересів, преференцій для окремих суб'єктів, а також

інші нормативні правові акти, що передбачають делегування повноважень державних органів, органів влади Автономної Республіки Крим або органів місцевого самоврядування, з метою їх громадського обговорення розміщуються на офіційних веб-сайтах відповідних органів невідкладно, але не пізніше ніж за 20 робочих днів до дня їх розгляду з метою прийняття [15].

Закон на стороні, тих хто має нетерпимість до корупції і готовий допомогти державі викоренити її, тому держава допомагає і захищає громадян, які надають допомогу в протидії корупції. Якщо ж людині, загрожує небезпека за надану державі інформацію, держава надає усі гарантії задля збереження життя та спокою усім членам сім'ї та особисто громадян.

Національне агентство, а також інші державні органи, органи влади АРК, органи місцевого самоврядування, враховуючи частину четверту статті 53 Закону, забезпечують умови для повідомлень їх працівниками про порушення вимог цього Закону іншою особою, зокрема через спеціальні телефонні лінії, офіційні веб-сайти, засоби електронного зв'язку.

Відповідно до положень частини 5 статті 53 Закону повідомлення про порушення вимог цього Закону може бути здійснене працівником відповідного органу без зазначення авторства (анонімно). Вимоги до анонімних повідомлень про порушення вимог цього Закону та порядок їх розгляду визначаються Законом. Анонімне повідомлення про порушення вимог цього Закону підлягає розгляду, якщо наведена в ньому інформація стосується конкретної особи, містить фактичні дані, які можуть бути перевірені.

Анонімні повідомлення про порушення закону підлягають підтвердженню протягом 15 днів з дати отримання. Якщо інформація, що міститься в повідомленні, не може бути перевірена протягом зазначеного періоду часу, керівник відповідного органу або його представник продовжує термін розгляду повідомлення до 30 днів з дати отримання.

При підтвердженні інформації, що міститься в повідомленні про порушення вимог цього закону, керівник відповідного органу вживає заходів

щодо припинення порушення, усунення його наслідків та притягнення винного до дисциплінарної відповідальності, а у випадках виявлення ознак кримінального або адміністративного правопорушення також інформує спеціально уповноважених суб'єктів у сфері протидії корупції.

Відповідно до частини 6 статті 53 Закону державні органи постійно стежать за виконанням закону в галузі захисту інформаторів, проводять щорічний аналіз та огляд державної політики в цій галузі.

Кожен структурний підрозділ має ужити усіх потрібних заходів, якщо вони отримають інформацію про будь-який корупційний злочин про припинення та повинні негайно письмово повідомити про його вчинення спеціально уповноважений суб'єкт у сфері протидії корупції [21].

На жаль, на сьогодні, досі існують проблеми з отриманням інформації, зокрема прозорості та відкритості органів публічної влади у питаннях корупції. Щоб покращити таке становище, О.О. Григорян запропонував запровадити сучасні форми забезпечення прозорості та відкритості органів через удосконалення інструментів, основних процедур та врахування результатів онлайн консультацій у процесі прийняття політичних рішень, які часом можуть перетворитись у формат «face-to-face».

На нашу думку, саме використання сучасних форм та методів діяльності громадськості у сфері запобігання корупції дозволить більш ефективно реалізовувати заходи у напрямку протидії цьому явищу.

ВИСНОВКИ

Корупція - одна з глобальних проблем ХХІ століття, і Україна - не виняток. Теоретично корупцію слід аналізувати в широкому і вузькому сенсі. Найбільш важливим і основним аспектом цього явища можна вважати зловживання владою в особистих цілях. Бакалаврська робота присвячена шляхам удосконалення системи запобігання корупції в Україні. Основні висновки, що були

сформовані під час виконання дипломної роботи, наступні:

1. Проаналізувавши історичні причини виникнення корупції в Україні та значення поняття «корупція», визначаючи основні прояви корупції в Україні, можна констатувати, що хабарництво існувало з покон віків і це не є чимось новим для нашої країни. Проте, на жаль, ось цей дисбаланс поглядів на суспільні явища постійно змінювалось: спочатку корупція була допустимим побутовим явищем, але з часом корупція набула негативного забарвлення. Еволюціонуючи, корупція від окремих проявів у вигляді хабарництва, перетворилася на складне, системне, багатогранне явище, як на місцевому так і на глобальному рівні. Розглянувши усі підходи, ми вважаємо, що розглядаючи термін «корупція» варто розглядати не лише як правове, але як соціальне, економічне та моральне явище.
2. Завдяки охарактеризуванню видів та форм корупції, можемо виділити основні види («високорівнева» корупція, корупція в середніх ешелонах влади, корупція «низова», корупція «від злиднів») та форми корупції (хабарництво, розкладання, шахрайство, вимагання, зловживання, кумівство та інші форми). Виходячи із різновидів вчинення корупційних правопорушень, нами звернено увагу на виділення дисциплінарної, адміністративної, цивільно-правової, а також кримінальної відповідальності.
3. Досліджуючи основні засади антикорупційної політики в Україні, варто зазначити, що правовою основою запобігання корупції є система державних законодавчих і підзаконних актів, що визначають суспільно-правову необхідність проведення комплексу передбачених законом заходів, їх правові, організаційно-тактичні основи, гарантії законності їх застосування. Правова основа, що регулює відносини, які

стосуються запобіганню хабарництва в сучасній Україні становлять: Конституція України, Кримінальний кодекс України, Закони України «Про запобігання корупції», «Про Національне антикорупційне бюро», «Про очищення влади», «Про Вищий антикорупційний суд» та багато інших. Варто аргументувати, що антикорупційне законодавство є досить розвиненим, але недостатньо результативним, він досі потребує удосконалення шляхом радикальних змін.

4. В процесі дослідження стану та динаміки основних показників корупції та її сприйняття в Україні встановлено, що кожний третій громадянин стикався хоч раз на рік з будь-яким проявом корупції, причому кожний п'ятий стикається з цим явищем щомісяця. Під час моніторингу рівня корупції визначено, що корупція на сьогодні є звичною. На нашу думку, боротися з нею потрібно починати негайно, виховувати нетерпимість у громадян, транслювати на різних сайтах, у ЗМІ, у соц. мережах наскільки корупція шкодить нашій державі та розвитку, підвищувати міру покарання.
5. Провівши аналіз імплементації антикорупційних заходів у Хмельницькій районній державній нами встановлено, що при заповненні декларацій у державних службовців виникає багато питань, на які важко знайти відповіді або точні роз'яснення. У зв'язку з цим нами було проведено анкетування працівників органу виконавчої влади. За результатами анкетування встановлено, що працівникам не достатньо зрозумілі або не надано достатньо інформації для забезпечення правильного заповнення та користування декларацією. Для мінімізації даного негативного явища, пропонуємо: проводити тренінг з заповнення декларації; створити чат-бот, які на сьогодні є дуже актуальними, де не потрібно задіювати велику кількість фінансів та осіб.

6. Проаналізувавши досвід зарубіжних країн, варто зазначити, що кожна країна прагне боротися з корупцією для її подальшого зростання. Вони використовують різні підходи до визначення корупції, деякі з яких усувають корупцію і усувають причину, інші спрямовані на те, щоб викликати негативне ставлення до корупції, інші використовують більше каральний метод для боротьби, створюють спеціальні органи для протидії корупції, саме таким шляхом і пішла наша країна. Ми можемо звернути увагу та запозичити практику Південної Кореї в боротьбі з корупцією, до прикладу програма «OPEN», це інтернет-система контролю за розглядом заяв громадян чиновниками міської адміністрації, де громадян може засвідчити про корупцію. Також варто розглянути принципу метократії, який існує в Японії (призначатися на посади повинні особи, які є найталановитішими не зважаючи на їх соціальний статус).
7. Охарактеризувавши антикорупційне навчання як важливий напрям удосконалення системи запобігання корупції слід зазначити, що корупцію можливо припинити та викоринити лише при постійному використанні системного підходу, враховуючи вітчизняний та зарубіжний досвід в цій сфері та рішучість, а також політична воля держави на подолання корупції. Для досягнення результатів в антикорупційній політиці, варто провести цілий ряд заходів, основними серед яких варто виділяти:
- 1) попередження корупційних правопорушень;
  - 2) забезпечення незалежності судової системи та суб'єктів запобігання корупції;
  - 3) формування у суспільства нетерпимого ставлення до корупції;
  - 4) сприяння реалізації прав громадян і організацій на доступ до інформації про факти корупції, а також на їх вільне висвітлення в засобах масової інформації.
- Якщо розглядати рівень органу виконавчої влади - Хмельницької районної державної

адміністрації, то антикорупційне навчання можливо запровадити у вигляді семінарів чи тренінгів, змотивувавши працівників фінансовими або ж нематеріальними чинниками. Це не лише покращить роботу у середині ради, а й вплине на показники держави в цілому, якщо кожний орган запровадить в своїй структурі такі навчання. Розглядаючи участь громадськості у заходах із запобігання та протидії корупції на рівні Хмельницької районної державної адміністрації, необхідно відмітити про нагальну потребу в впровадженні сучасних форм забезпечення прозорості та відкритості органів через удосконалення інструментів, основних процедур та врахування результатів онлайн консультацій у процесі прийняття політичних рішень, які часом можуть перетворитись у формат «face-to-face». На нашу думку, саме використання сучасних форм та методів діяльності громадськості у сфері запобігання корупції дозволить більш ефективно реалізовувати заходи у напрямку протидії цьому явищу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. FAQs on corruption. How do you define corruption? Transparency International 25.12.2016. URL: [http://www.transparency.org/whoweare/organisationfaqs_on_corruption#define Corruption](http://www.transparency.org/whoweare/organisationfaqs_on_corruption#define%20Corruption).
2. Friedrich C.J. The Pathology of Politics: Violence, Betrayal, Corruption, Secrecy, and Propaganda. New York : Harper & Row, 1972. 287 p
3. Баланда А.Л. Соціальний контекст політичної корупції А.Л. Баланда, В.Г. Пшеничний . Збірник наукових праць. 2010. С.19–26.
4. Бачинська І.С. Детермінанти корупції в Україні, або чому державні службовці залучені до корупційного процесу. Ефективність державного управління. 2012. Вип. 32. С. 377–382.
5. Брифінг щодо результатів діяльності НАБУ і САП у II півріччі 2021 року. Мультимедійна платформа іномовлення України. 2022.
6. Вдовиченко Є.В. Сутність корупції, її принципи і властивості (філософський контекст). Актуальні проблеми філософії та соціології. 2016. Вип. 9. С. 15–19.
7. Відповідальність за вчинення корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень [Електронний ресурс] Режим доступу : <http://lubnyzem.gov.ua/index.php/171-vidpovidalnist-za-vchinennya-koruptsiynikh-abo-pov-yazanikh-z-koruptsieyu-pravoporushen>
8. Відповідальність за корупційні діяння, правові засади відшкодування збитків, завданих внаслідок їх вчинення : навч.-метод. матеріали Ю. В. Баскакова, В. М. Гаврилюк, П. В. Качанова, Г. О. Усатий ; упоряд. О. В. Жур. К. : НАДУ, 2013. –108 с.
9. Гайдук Андрій Валерійович Заходи адміністративного примусу у боротьбі з корупцією в Україні. Дисертація . Київ 2006. 194с.
10. Гончарук С.Т. Основи адміністративного права України : навч. посіб. К: Тов. «Видавничий будинок «Аванпост-Прим», 2004. 200 с.

11. Департамент координації антикорупційної політики [Електронний ресурс]-
Режим доступу: <https://nazk.gov.ua/departament>
12. Досвід Європейських країн щодо формування антикорупційної стратегії .
Беглиця В. П., Випуск 252. Том 263 , УДК 35.07 - 2015. С.17-23.
13. Задорожний С.А. Злочини, пов'язані з корупційними діяннями в системі державної влади та управління. Запобігання та протидія корупції : навчальний посібник / за ред. Михненка А.М. Київ : НАДУ, 2011. С. 160–170.
14. Задорожний С.А. Механізми запобігання та протидії корупції в органах місцевої влади : автореф. дис. ... канд. наук з держ. упр. : 25.00.02 / М-во освіти і науки України ; Івано-Франків. нац. техн. ун-т нафти і газу. Івано-Франківськ, 2017. 20 с.
15. Закон України «Про запобігання корупції» в редакції від 26.11.2015 року.
16. Камлик М.І., Невмержицький Є.В. Корупція в Україні. Київ : Т-во «Знання», КОО, 1998. 187 с.
17. Карпанасюк О. Ваганова Л. Виникнення та розвиток корупції, система запобігання корупції. INNOVATIONS AND PROSPECTS OF WORLD SCIENCE. 2022. 28-30 April 2022. С. 647. URL: <https://sci-conf.com.ua/wp-content/uploads/2022/04/INNOVATIONS-AND-PROSPECTS-OF-WORLD-SCIENCE-28-30.04.22.pdf>.
18. Клятва херсонеситів [Електронний ресурс] Режим доступа :
<https://zabytki.in.ua/uk/492/klyatva-khersonesit-v>
19. Ковальов Є.В. Корупційна загроза економічній безпеці України. Право і Безпека. 2011. № 2. С. 268–272.
20. Кодекс України про адміністративні правопорушення Кодекс України; Закон, Кодекс від 07.12.1984 № 8073-Х
21. Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти корупції, ратифікована Законом № 251-16 від 18.10.2006.

22. Корупція у цифрах: як змінюється кількість покараних, оцінка українців і місце у рейтингах. URL: <https://cutt.ly/6IqcYSi>
23. Корупція. Великий тлумачний словник української мови. URL: <http://eslovnyk.com> (дата звернення: 20.06.2017).
24. Корупція: теоретико-методологічні засади дослідження / керівник авт. кол. доц. І.О. Ревак. Львів: ЛьвДУВС, 2011. 220.
25. Кримінальна відповідальність за корупційні правопорушення. Стаття .Владислав Міфтахутдінов «Jurimex, ЮК» молодший юрист. [Електронний ресурс]-Режим доступу: <http://yur-gazeta.com/publications/practice/kriminalne-pravo-ta-proces/kriminalna-vidpovidalnist-za-korupsiyni-pravoporushennya.html>
26. Кримінальне право , Міжнародний досвід боротьби з корупцією, УДК 343.4, О. В. Головкін, В. В. Булова , 2014. С.122-130.
27. Кримінальний кодекс Франції: Злочини і провина проти відповідальності. Розд. 1.: Обманне заволодіння власністю Міжнародні правові акти та законодавство окремих країн про корупцію упоряд. М.І. Камлик та ін. К.: Школяр, 1999. С. 243–249.
28. Кузнецова Н.В. Коуррупция в системе уголовных преступлений. Вестник Московского университета. Сер. 11. Право. 1993. № 1. С. 2–26.
29. Лахижа М.І. Європеїзація публічної адміністрації посткомуністичних країн як неодмінна складова європейської інтеграції. Актуальні проблеми європейської інтеграції та євроатлантичного співробітництва України : матеріали 13-ї регіональної наук-практ. конф. 9 травня 2016 р., м. Дніпропетровськ / за заг. ред. Л.Л. Прокопенув. Дніпро : ДРІДУ НАДУ, 2016. 264 с.
30. Луценко М.М., Щербина Л.І. Корупція в Україні: сучасний стан і проблеми протидії. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : Юриспруденція. 2015. Вип. 15 (2). С. 142–145.

31. Мельник М.І. Німеччина на шляху боротьби з корупцією М. І. Мельник
Право України. 1997. № 11. С. 111–115.
32. Міжнародний досвід протидії корупції. Корупція в Україні: причини поширення та механізми протидії. [Електронний ресурс]- Режим доступу:
<http://sd.net.ua/2012/03/09/mizhnarodnij-dosvid-protidiyi-korupciyi.html#sel=>
33. Науково-практичний коментар до Закону України «Про запобігання корупції» / Наук. ред. Хавронюк М. І. К.: Ваіте, 2018. 472 с.
34. Невмержицький Є. В. Корупція в Україні: причини, наслідки, механізми протидії / Є. В. Невмержицький: моногр. К. : КНТ, 2008. 368 с.
35. Нинюк М., Нинюк І. Корупція як фактор загрози національній безпеці та суспільному ладу України. Історико-правовий часопис. 2015. № 2. С. 71–76.
36. Нисневич Ю.А. Проблема концептуализации феномена коррупции. Евразийский Союз: Вопросы международных отношений. 2016. Вып. 1 (15). С. 106–119.
37. Пірен М., Ребкало В. Запобігання корупції в системі політико-владних відносин сучасного українського суспільства. Вісник Нац. акад. держ. управління при Президентіві України. 2011/2. № 4. С. 191–200.
38. Про державну службу Закон України від 10.12.2015 № 889-VIII.
39. Рогульський С.С. Адміністративно-правові заходи боротьби з корупцією в Україні : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07 Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка. Київ : КНУ, 2005. 19 с.
40. Стан корупції в Україні. URL: <https://cutt.ly/BIqcXLY>
41. Терещук О.В. Адміністративна відповідальність за корупційні правопорушення. Одеса, 2000. 177 с.
42. Територіальна громада: знаннєвість, дієвість : монографія Ю.О. Куц, В.М. Сінченко, В.В. Мамонова, С.В. Газарян ; за заг. ред. Ю.О. Куца. Харків : Віровець А.П. «Апостроф», 2011. 340 с.

- 43.Трепак В.М. Особливості дефініції поняття «корупція». Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ. 2015. № 4. С. 181–196.
- 44.Фоміна М.В., Кузьменко В.В. Сутність, форми і класифікація корупційних відносин. Економічний вісник університету. 2013. Вип. 21 (1). С. 182–186.
- 45.Чубенко І. Зарубіжний досвід боротьби з корупцією в органах виконавчої влади Вісник державної служби України. 2003. № 1. С. 8–11.
- 46.Шедий М.В. Социальные детерминанты коррупции в российском обществе: монография Российская акад. нар. хоз-ва и гос. службы при Президенте Российской Федерации. Орел : Изд-во ОФ РАНХиГС, 2012. 148 с.
- 47.Юридична енциклопедія : в 6 т. редкол. : Ю.С. Шемчушенко та ін. Київ : «Українська енциклопедія», 2001. Т. 3. 792 с.
- 48.Юричина І.А., Карпанасюк О.С. Окремі питання щодо діяльності Національного антикорупційного бюро України під час боротьби з корупцією. «Актуальні проблеми запобігання та протидії корупції»: зб. тез І Всеукр. науково-практичної конференції. м. Хмельницький, 28 жовтня 2021 р. С. 139-141.

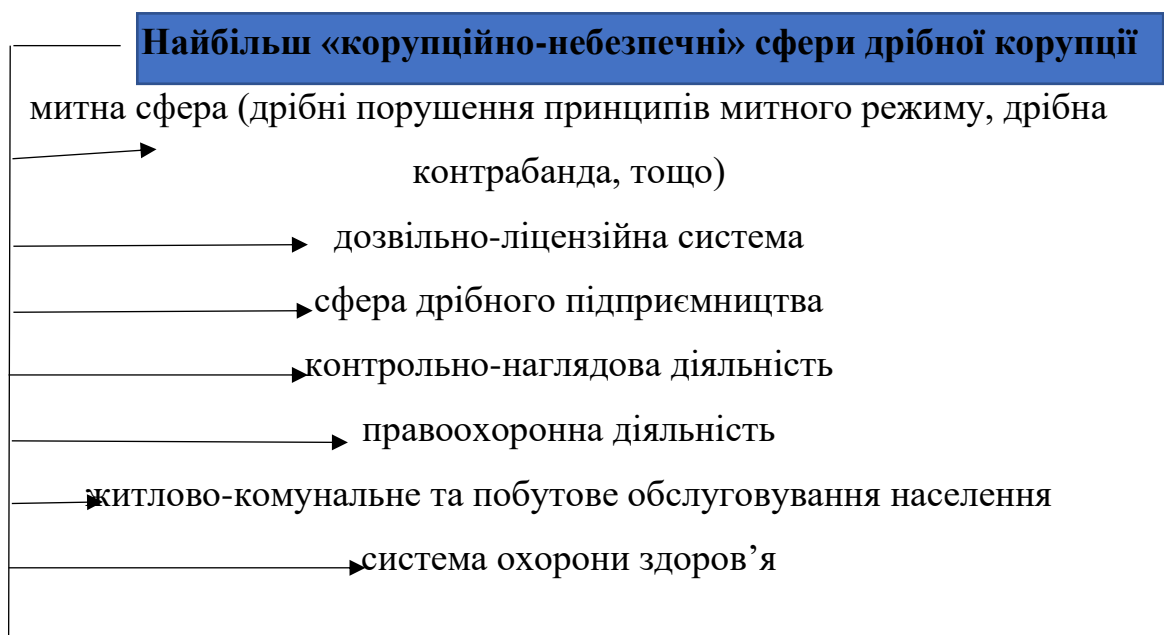
ДОДАТКИ

Додаток А

Основні форми «високорівневої» корупції	Найбільш уразливі сферами «високорівневої» корупції
корупційний лобізм	бюджетна сфера (у тому числі міжнародна валютна допомога)
корупційний протекціонізм і фаворитизм	приватизація державного майна
таємні внески на політичні цілі, внески на вибори з наступними «дивідендами» у вигляді високих державних посад	паливно-енергетичний сектор
перехід державних посадових осіб на керівні посади комерційних структур, які вони, перебуваючи при владі, підтримували за державний рахунок	контроль над тіньовою економікою та нелегальним бізнесом
поєднання державної служби з комерційною діяльністю; - роздавання податкових пільг	розподіл державної власності, землі та природних багатств України
надання монополії щодо певного виду комерційної діяльності	митна сфера
перешкода в отриманні спеціальних дозволів, ліцензій на зайняття певними видами діяльності (так званий «державний рекет», або торгівля дискреційною владою)	

Примітка. Складено автором

Додаток Б

→сфера освіти та дошкільного виховання

Примітка. Складено автором

Додаток В

НАЗК працює за такими напрямками:
розгляд ситуацію з корупцією в Україні та опрацьовує підходящу <u>Антикорупційну стратегію</u> та державну програму з її реалізації, а також узгоджує виконання саме цих документів
формулює <u>корупційні норми у законодавстві</u> та <u>проектах актів</u>
контролює додержання правил етичної поведінки, законодавства які стосуються запобіганню <u>конфлікту інтересів</u> у діяльності публічних службовців
координує та надає методичну допомогу державним органам та органам місцевого самоврядування у виявленні та усуненні <u>корупціогенних ризиків</u> у їх діяльності, погоджує та контролює виконання <u>антикорупційних програм</u> у цих органах
контролює та перевіряє <u>декларації публічних службовців</u> , проводить <u>моніторинг способу їх життя</u>
стежить за дотриманням обмежень щодо <u>фінансування політичних партій</u> , законним та цільовим використанням партіями виділених з державного бюджету коштів, своєчасністю подання партіями відповідних звітів та достовірністю включених до них відомостей, розподіляє виділені з державного бюджету кошти на фінансування статутної діяльності політичних партій
співпрацює з <u>викривачами корупції</u> , надає їм правовий та інший захист
адмініструє: <ul style="list-style-type: none"> ○ <u>Єдиний державний реєстр декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування;</u>

<ul style="list-style-type: none"> ○ <u>Єдиний державний реєстр осіб, які вчинили корупційні або пов'язані з корупцією правопорушення;</u> ○ <u>Єдиний державний реєстр фінансових звітів політичних партій.</u>
співпрацює з іншими державними органами для реалізації <u>антикорупційної політики</u> України.

Додаток Г

<i>роз'яснення у Базі знань НАЗК</i>	Там є 200 поширених питань-відповідей, до прикладу: «Якого типу декларацію мені потрібно подати?», «Як декларувати подарунки?». Також присутній пошук за ключовим словом: https://wiki.nazk.gov.ua/category/deklaruvannya/ ;
<i>особиста зустріч з антикорупційним уповноваженим в установі, де ви працюєте.</i>	Контакти уповноважених можна знайти на Антикорупційному порталі НАЗК: https://antycorportal.nazk.gov.ua/map/#/ ;
<i>електронна пошта НАЗК</i>	support@nazk.gov.ua
<i>Telegram-канал НАЗК</i>	https://t.me/NAZK_gov_ua
<i>онлайн-допомога у Реєстрі декларацій</i>	У правій частині екрану під час заповнення декларації є кнопка допомоги.
<i>Телефон фахівця</i>	+38(044) 200-06-94

Складено автором за даними: [7]

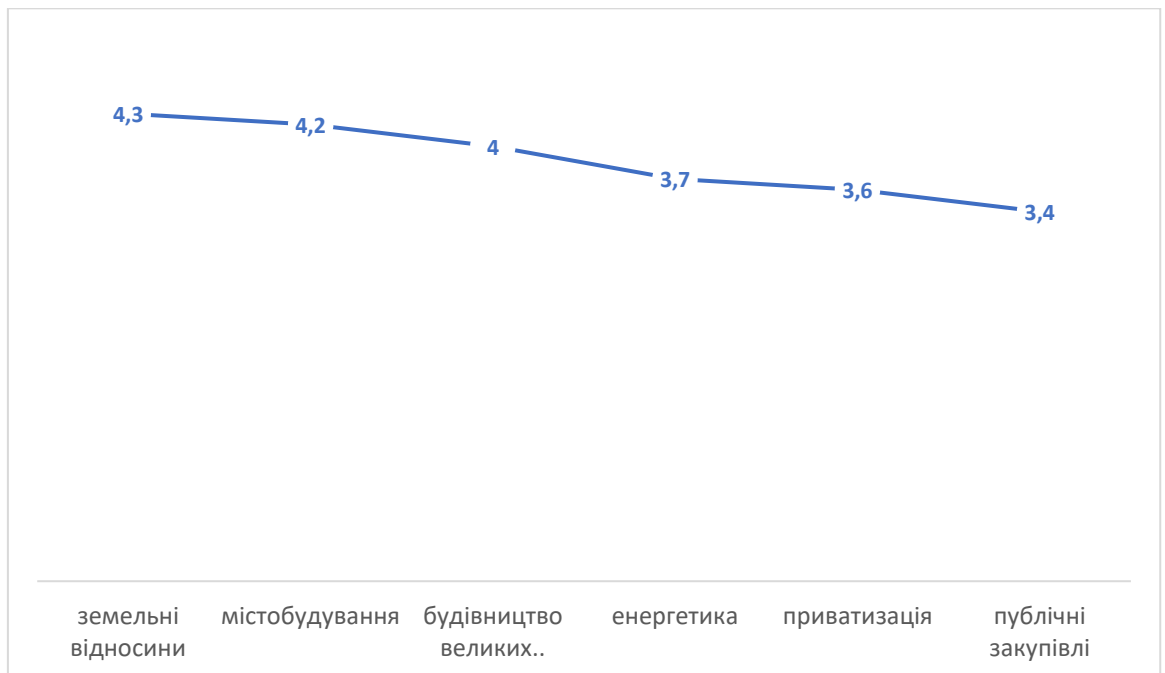
Доаток Д

Відкритість	проекувала, що будь-хто, хто володіє комп'ютером чи смартфоном може проглянути декларацію посадовця
--------------------	---

	24/7 в Єдиному державному реєстрі електронних декларацій.
Всебічність	передбачала список інформації, яка підлягає декларуванню, мається на увазі - власні заощаджень у вигляді готівкових коштів, нематеріальні активи, об'єкти незавершеного будівництва, цінного рухомого майна, володіння акціями та корпоративними правами, кінцевих бенефіціарних власників. Без сукупності цієї інформації утвердити розбіжності, про які було зазначено вище, неможливо.
Відповідальність	проектувала запровадження санкції за декларування недостовірної інформації та порушення правил електронного декларування. Варто зауважити, що було змінено підхід до доведення незаконного збагачення та його прив'язання до інформації, що міститься в електронних деклараціях

Складено автором на основі джерела [9].

Додаток Ж

Складено автором на основі джерела [39]

Виконала: студентка 4 курсу
за спеціальністю «Публічне
управління та адміністрування»
« ____ » _____ 2022р.

_____
Підпис

О.С. Карпанасюк

Ініціали, прізвище

Науковий керівник:
Кандидатка економічних наук,
доцентка
« ____ » _____ 2022р.

_____
Підпис

Л.В. Ваганова

Ініціали, прізвище

Робота допущена до захисту:

Завідувач кафедри публічного
управління та адміністрування,
доктор наук з державного
управління, доцент
« ____ » _____ 2022 р.

_____
Підпис

Е.В. Щепанський

Ініціали, прізвище